

A man with dark hair, wearing a light blue blazer over a white shirt and dark blue trousers, stands with his arms crossed. He is positioned in front of a large, vibrant mural featuring stylized faces with large, expressive eyes and mouths in shades of blue, orange, and purple. The overall style is modern and artistic.

De bal ligt bij het bestuur

Pilot onderzoekt ondersteuning van de bestuurder bij nieuw inspectiekader

Bildung in elk vak

De missie van
Wouter Sanderse

Regie op ICT

Te groot om
te laten liggen

Student voor de klas

Het mes snijdt
aan twee kanten

in dienst van leerlingen

Zoek je bevlogen mensen voor het onderwijs?

Mensen in dienst van leerlingen. In dienst van ontwikkeling, van aandacht en van morgen. Mensen in dienst van het onderwijs, de overheid of de zorg vind je op **driessen.nl**

driessen®

Uitzendbureau in dienst van jou.

INHOUD & VOORWOORD

Wouter Sanderse over bildung

'De nadruk op meetbaarheid in het onderwijs is nog niet wezenlijk veranderd.'

Om tafel

ORP maakt het gesprek in de regio makkelijker.

Van harte

Hoe worden relaties en seksualiteit bespreekbaar?

En verder

15 Column Hartger Wassink / **20** Regie op ICT / **23** De schooltijd van... Olga Commandeur / **24** Het gebouw / **26** VO in beeld / **28** Bestuursgericht inspectiekader / **33** Studentinzet op school / **37** Onvergetelijk / **43** Column Martijn Simons / **44** Boeken / **45** Mijn favoriet / **46** 'School is meer dan alleen leren!' / **48** Wie werkt waar / **49** Mijn overstap / **50** Vraagbaak

COLOFON

VO-magazine is een uitgave van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs. VO-magazine verschijnt 6 keer per jaar in een oplage van 7.000 exemplaren
Redactieadres VO-raad, Postbus 8282, 3503 RG Utrecht, T 030 232 48 00, redactie@vo-raad.nl, www.vo-raad.nl **Redactie** Cindy Curré, Evelien Dijkman (vormgeving) Xander Elink Schuurman, Ingrid Janssen, Stan Termeer, Suzanne Visser (eindredactie), Linda Zeegers **Ontwerp** XS Media, Utrecht **Druk** Damen Drukkers, Werkendam
Advertenties Onderwijsmedia, T 030 210 23 86 (Ray Aronds), www.onderwijsmedia.nl
Issn 18731163 **Afmelden** Wilt u het VO-magazine niet meer ontvangen? Stuur dan een bericht o.v.v. naam en adres naar redactie@vo-raad.nl
Disclaimer De meningen die in het VO-magazine worden weergegeven, komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de standpunten van de VO-raad.

VORAAD
Vereniging van scholen
in het voortgezet onderwijs

Creativiteit en samenwerking

De coronamaatregelen zijn voorbij. Vorig jaar zou die aankondiging reden zijn geweest om de vlag uit te hangen, maar inmiddels weten we beter. Aan de ene kant dreunen de effecten van drie schooljaren met corona nog na in de scholen en tegelijkertijd heeft de volgende crisis met impact op het onderwijs zich al aangediend. De komende periode zullen vele duizenden gevluchte Oekraïense kinderen in Nederland onderwijs gaan volgen. Er zal een blijvend beroep gedaan worden op de inspanning en veerkracht van leraren, schoolleiders en besturen. En dat terwijl de werkdruk al te hoog is en het lerarentekort steeds voelbaarder wordt. Een eenvoudige oplossing is er niet. We zullen het vooral moeten hebben van creativiteit en samenwerking.

Leerlingen die de afgelopen drie schooljaren te maken hebben gehad met coronamaatregelen zullen tijd en ruimte nodig hebben om de draad weer op te pakken. We zoeken daarom samen met scholen naar creatieve mogelijkheden om leerlingen meer tijd te geven zonder dat ze blijven zitten en gedemotiveerd raken. Liever een 'bonusjaar' om verder te gaan waar je gebleven was dan een jaar alles opnieuw moeten doen. Voor deze leerlingen zullen we de komende jaren ook moeten kijken naar een soepele overgang naar het vervolgonderwijs. Niet zoals dit jaar door een vak te schrappen, maar door het bijvoorbeeld mogelijk te maken voor een bepaald vak op een later tijdstip examen te doen en al wel voorwaardelijk toegelaten te worden voor het vervolgonderwijs. Zo'n creatieve oplossing vraagt om samenwerking tussen het voortgezet onderwijs en het vervolgonderwijs. Ook het onderwijs aan de vele Oekraïense leerlingen doet een beroep op creativiteit en veronderstelt samenwerking in de regio tussen schoolbesturen en overheidsinstanties vanuit een gezamenlijk hoger doel. Dat laatste is volgens mij de sleutel voor het oplossen van veel urgente vraagstukken waar het onderwijs nu voor staat. Die vraagstukken zijn te complex om als enkele school of als enkel schoolbestuur op te lossen. De toekomst zal in het teken staan van steeds intensiever samenwerken in de regio vanuit een gezamenlijke maatschappelijke opdracht. Die opdracht kan een crisis zijn of een complex vraagstuk zoals het lerarentekort of kansengelijkheid. In dit nummer wordt niet voor niets aandacht gevraagd voor regionale samenwerking tussen schoolbesturen. En ondertussen helpen creatieve oplossingen om bijvoorbeeld het tekort aan leraren een klein beetje dragelijker te maken. Verderop in dit nummer leest u een inspirerend verhaal over Studentinzetopschool. Ook een mooi voorbeeld van samenwerking tussen het voortgezet onderwijs en het vervolgonderwijs. Om met Loesje te spreken: waarom moeilijk doen, als het samen kan?

Henk Hagoort

Voorzitter VO-raad

Ingrid de Bonth nieuwe vicevoorzitter

Ingrid de Bonth-Weekhout (49) wordt per 1 mei 2022 de nieuwe vicevoorzitter van de VO-raad. De Algemene Ledenvergadering nam de unanieme voordracht van het bestuur van de VO-raad met grote instemming over. De Bonth-Weekhout volgt Hein van Asseldonk op, die na afronding van bijna twee termijnen wegens pensionering stopt als vicevoorzitter. De Bonth-Weekhout is sinds 2015 vicevoorzitter van het college van bestuur van Stichting Lucas Onderwijs.

Aan de slag met schoolontwikkeling in het innovatietraject

Wil je structureel het onderwijs of de schoolorganisatie verbeteren? En wil je hierbij kennis en ervaringen uitwisselen met andere scholen en ondersteuning van procesbegeleiders en experts uit het veld? Meld je school dan snel aan voor het (laatste!) innovatietraject van Voortgezet Leren. In het innovatietraject gaat een werkgroep van jouw school gedurende 1,5 schooljaar aan de slag en zet je concrete stappen in de schooleigen ontwikkeling.
→ Kijk voor meer informatie en aanmelden op www.voortgezetleren.nl/het-innovatietraject

Samenwerking regulier en speciaal

Er zijn steeds meer initiatieven waarbij regulier en speciaal onderwijs samenwerken. Uit onderzoek blijkt dat professionals die hierbij zijn betrokken behoefte hebben aan uitwisseling en leren van elkaar. Om aan deze behoefte tegemoet te komen faciliteert het Steunpunt Passend Onderwijs het Channel Samenwerking Regulier & Speciaal. Professionals kunnen zich kosteloos aansluiten bij deze online community.
→ Kijk voor meer informatie op www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl

Kijk terug: webinar mentale gezondheid leerlingen

De VO-raad organiseerde onlangs een tweede webinar met Steven Pont over het versterken van de mentale gezondheid van leerlingen. Heb je het webinar gemist? Het is tot de zomervakantie terug te kijken op www.vo-raad.nl (onder het thema Mentale gezondheid leerlingen) en op YouTube.

Denk mee over de toekomst van het schoolleiderschap

Goed leiderschap is essentieel voor het bevorderen van onderwijskwaliteit, en dus heb je als schoolleider een cruciale rol binnen de school. Het is daarom van belang dat je continu aandacht besteedt aan je persoonlijke en professionele ontwikkeling, je strategische rol binnen de schoolorganisatie en de versterking van de beroepsgroep. Om schoolleiders daarbij te faciliteren nemen de VO-raad en SRVO het initiatief voor de ontwikkeling van een plek waar je collega-schoolleiders kunt ontmoeten, de kwaliteit van je eigen leiderschap kunt

versterken en samen het vak schoolleider nog krachtiger kunt positioneren: een schoolleidersplatform. Er werken al enkele schoolleiders mee aan de invulling van dit platform, maar we zijn nog op zoek naar schoolleiders (teamleiders, deel- en eindverantwoordelijk schoolleiders en directeur-bestuurders) om in 2022 feedback te geven op al geformuleerde oplossingsrichtingen en eindproducten.
→ Maak kennis met de schoolleiders die nauw bij dit project betrokken zijn én meld je aan via www.vo-raad.nl/schoolleiders

VO-content bestaat 10 jaar

Stichting VO-content helpt inmiddels al tien jaar scholen met open leermateriaal. De basis hiervoor zijn meer dan 100 Stercollecties: open digitale leerlijnen voor 13 vakken. Vanaf volgend schooljaar is het mogelijk voor deelnemers aan VO-content om met de SterMonitor te werken. Dit is een digitale leeromgeving waarin de Stercollecties getoond worden met daarin ook de voortgang van de leerlingen. Er wordt gestart met vijf vmbo-vakken.
→ Nieuwsgierig? Lees meer op www.vo-content.nl

Masterclass samenspel bestuur en intern toezicht

In de masterclass samenspel bestuur en intern toezicht, die plaatsvindt op 20 mei in Zeist, word je meegenomen in de actuele ontwikkelingen op het gebied van governance in het onderwijs. De Code Goed Onderwijsbestuur VO is hiervoor de basis. Vervolgens ga je aan de hand van

concrete voorbeelden aan de slag met het stellen van behulpzame vragen die het gesprek tussen bestuur en intern toezicht verder helpen. Tot slot ga je aan de slag met (eigen) casuïstiek, waarbij je in kleine groepen reflecteert op de casus.
→ Meld je nu aan via www.vo-academie.nl

Schoolleider gezocht!

Het bestuur van de Vereniging NLT heeft een vacature voor een schoolleider van een nlt-school. De Vereniging NLT is een vereniging van vo-scholen met het vak nlt (natuur, leven en technologie) in de bovenbouw havo/vwo en telt ruim 200 leden. Het bestuur ontwikkelt de visie, stuurt op de realisatie van strategische doelen, bewaakt de financiën en heeft een actieve rol in het onderhouden van contacten met andere betrokkenen. Het bestuur bestaat uit personen van nlt-scholen en uit hoger onderwijs en bedrijfsleven.
→ Heb je interesse of wil je meer informatie? Neem contact op met voorzitter Pieter Hogenbirk: bestuur@verenigingnlt.nl of 06-54 20 50 21.

INTERVIEW

Tekst: Cindy Curré • Fotografie: Josje Deekens

Wouter Sanderse over bildung in het vo

Lessen in levenskunst

Bildung is kennis koppelen aan het leven, zegt Wouter Sanderse. Hij is van huis uit filosoof en werkt als universitair docent aan de Universiteit voor Humanistiek in het centrum van Utrecht. Momenteel leidt hij het project Voorbeeldige bildung in het vmbo, dat hij samen met vier lerarenopleidingen uitvoert.

Wat is bildung eigenlijk?

“Bij bildung op de middelbare school denken mensen vaak aan alles wat verder gaat dan de vakken die leerlingen krijgen aangeboden: bijvoorbeeld sociaal-emotionele ontwikkeling, burgerschap of de pedagogische opdracht van de school. In de geschiedenis is bildung eerder gedefinieerd als een proces van zingeving tegen de achtergrond van bronnen van waarde. Toegepast op het onderwijs betekent dit dat je je bij een vak als aardrijkskunde niet beperkt tot bijvoorbeeld kennis over migratie, maar leerlingen laat nadenken over hun eigen rol in een pluriforme samenleving. Over waar hun familie vandaan komt, hoe homogeen of heterogeen hun eigen buurt is en waar ze nieuwsgierig naar

zijn als het gaat om andere culturen. Onderwijs wordt vormend als een docent kennis koppelt aan het leven van de leerlingen zelf en aan wat er in de wereld speelt.”

Bildung past dus heel goed bij de levensfase van scholieren in het voortgezet onderwijs.

“Zeker omdat het proces van je afvragen wie je bent, waar je bij hoort en hoe je je verhoudt tot anderen vergeleken met enkele decennia geleden veel opener is geworden. De antwoorden op deze vragen worden niet meer vanzelfsprekend door ouders of door een geloof meegegeven. We leven in een pluralistische netwerksamenleving met heel veel stemmen en geluiden, waarin leerlingen zich laten inspireren door verhalen van vloggers en rolmodellen van over de hele wereld. Leerlingen op de middelbare school zijn continu aan het onderzoeken wie ze zijn en hoe ze zich tot anderen en de wereld verhouden.”

Bildung heeft zo te horen ook veel te maken met burgerschapsonderwijs. Daar is op scholen veel aandacht voor.

“De begrippen overlappen elkaar voor een deel. Bildung is breder, want burgerschap gaat vaak over hoe je omgaat

‘Bildung is niet het alternatief gebleken voor het rendementsdenken in het onderwijs’

WOUTER SANDERSE (40)

Leidt tot april 2023 het ontwikkel- en onderzoeksproject Voorbeeldige bildung in het vmbo. Hij woont in Nijmegen en heeft 3 kinderen.

2018-heden: **Universitair docent educatie, Universiteit voor Humanistiek, Utrecht**
2012-2020: **Lector beroepsethiek van leraren, Fontys Leraren-opleiding, Tilburg**
2018: **Boek Karakter. Deugden voor professionals** samen met Jos Kole

2017: **Boek Lezen voor het leven**
2014-2016: **Research fellow, University of Birmingham, Engeland**
2007-2012: **Promovendus wijsgerige ethiek, Radboud Universiteit Nijmegen**
2003-2007: **Bachelor en master filosofie, Radboud Universiteit**
2000-2004: **Bachelor en master international business communication, Radboud Universiteit**

‘Docenten onderschrijven in grote meerderheid dat ze een vormende taak hebben’

met mensen die anders zijn dan jij en die je nog niet kent. Terwijl bildung ook gaat over hoe je omgaat met mensen in je eigen gezin, met je vrienden. Over hoe anderen in relatie tot jou staan, over hoe je omgaat met dood of ziekte. Bildung heeft met levenskunst te maken, met het stellen van vragen als: Wat maakt mij gelukkig? Wat geeft zin aan mijn leven? Omgekeerd omvat burgerschap meer dan alleen de overlap met bildung, want bij burgerschap gaat het ook over hoe een democratie functioneert. De overlap zit in het begrip identiteit, in vragen over wie je bent en hoe je je verhoudt tot anderen.”

Hoe kom je als filosoof bij een onderzoeksproject in het voortgezet onderwijs?

“Ik ben in 2012 gepromoveerd in de ethiek, specifiek op morele vorming en ontwikkeling. Daarvoor heb ik me verdiept in de verantwoordelijkheid die scholen hebben voor de karaktervorming van leerlingen. Vervolgens heb ik acht jaar aan de lerarenopleiding van Fontys gewerkt als lector beroepsethiek. Ik kwam daar op een goed moment, want vanaf 2010 kreeg de vormende taak van het onderwijs in Nederland steeds meer aandacht. Dat was een reactie op een eenzijdige nadruk op kernvakken en dingen die je goed kunt meten. Onder aanvoering van de toenmalige minister Jet Bussemaker stond vorming hoog op de politieke agenda. Zij benoemde bildung expliciet en er werd ook een landelijke regiegroep van samenwerkende lerarenopleidingen gevormd.”

Wat hebben die acht jaar opgeleverd?

“In de visie van de lerarenopleiding is meer aandacht gekomen voor bildung en met groepen docenten hebben we heel mooi lesmateriaal ontwikkeld. Toch is bildung niet het alternatief gebleken voor het rendementsdenken in het onderwijs. Dat werd destijds wel verwacht. Tijdens de bezetting van het Maagdenhuis in Amsterdam in 2015 spraken studenten uit dat het onderwijs in eerste instantie vormend zou moeten zijn. Je ziet nu dat er vaak wel aandacht is voor vorming, maar dan aanvullend, bijvoorbeeld als extracurriculaire activiteit of in een apart vak. Het onderwijssysteem is hier en daar aangepast, maar de nadruk op meetbaarheid is niet wezenlijk veranderd.”

Vind je dat jammer?

“Ik vind het jammer als bildung alleen wordt ingezet als iets extra’s, terwijl elk vak aanknopingspunten bevat om een relatie te leggen met het persoonlijke engagement van leerlingen en met ethische vraagstukken in de samenleving. Als aandacht in alle vakken uitblijft, lijkt bildung onschadelijk te worden gemaakt. Scholen kunnen dan

EEN SERIEUZE EN NIEUWSGIERIGE LEERLING

“Ik ben opgegroeid in Zeeland en ging naar het vwo op de Christelijke Scholengemeenschap Walcheren. Ik was een serieuze en leergierige leerling, die van lezen en schrijven hield en vooral genoot van de talen en gammavakken. Al vroeg was ik geïnteresseerd in levensvragen en leende uit de bibliotheek filosofische boeken. Filosofie als vak bestond destijds niet op mijn school. In mijn leraar Nederlands, Jaap Koutstaal, vond ik een mentor die oog had voor mijn interesses en die mij stimuleerde. Jaap was paranimf bij mijn promotie. Nu, meer dan twintig jaar na de middelbare school, hebben we nog steeds contact.”

zeggen dat ze er aandacht aan besteden zonder dat er aan de dagelijkse manier van lesgeven veel verandert. Begrijp me goed, ik ben geen utopisch denker die het hele onderwijssysteem in één keer op zijn kop wil zetten. Ik ga gewoon met enthousiaste mensen aan de slag en probeer van onderop stapje voor stapje het onderwijs te verbeteren.”

Waarover gaat het project Voorbeeldige bildung in het vmbo?

“Het project heeft een ontwikkel- en een onderzoeksdeel. Voor de ontwikkelkant hebben we met vier hogescholen vier professionele leergemeenschappen van in totaal dertig vmbo-docenten gevormd. Die worden elk begeleid door twee lerarenopleiders. Die groepen komen zes keer bij elkaar, van januari tot en met juni van dit schooljaar. De docenten ontwikkelen manieren van werken via een onderzoeksmatige ontwerpbenadering. Ze signaleren iets wat in hun lessen beter kan, formuleren een vraag, bedenken een manier van werken en gaan die uitproberen. Daarna halen ze feedback op bij collega’s en leerlingen en vervolgens delen ze in hun school de resultaten.

In het onderzoeksdeel volgen we de deelnemers aan het project. Met vragenlijsten onderzoeken we in hoeverre leraren aandacht willen besteden aan bildung en zo ja, wat ze daaronder verstaan. Vervolgens kijken we hoe ze dat uitwerken in hun lessen. De docenten houden voor dat doel een logboek bij. Daarnaast doen we lesobservaties en praten we in focusgroepen met leerlingen over de bildung die zij in de lessen herkennen.”

Waarom specifiek in het vmbo?

“Het viel me op dat er in boeken en bijeenkomsten veel aandacht is voor bildung in het algemeen vormend onderwijs. Het vmbo kwam daar vrijwel niet in voor. Dat is zonde, want ongeveer de helft van alle leerlingen in het voortgezet onderwijs gaat naar het vmbo. Bovendien had ik uit gesprekken met lerarenopleiders en leraren begrepen

dat juist in het vmbo de pedagogische relatie heel belangrijk is: dat het erom gaat dat leraren bijdragen aan het zelfvertrouwen van leerlingen, dat leerlingen verder leren kijken dan hun eigen ‘bubbel’. Dat ze respect voor elkaar leren hebben en iets leren over eerlijkheid. Het vmbo is eigenlijk veel vormender dan de havo of het vwo, waarin kennisoverdracht centraler staat.

Het is niet zo dat ik denk dat bildung ontbreekt op het vmbo. Maar beroepsvoorbereidende opleidingen worden wel heel sterk bekeken vanuit het perspectief van de arbeidsmarkt. De docenten die meedoen aan het project, willen graag tegenwicht bieden aan het idee dat het opleiden van vmbo-leerlingen alleen gaat over het overdragen van kennis en vaardigheden waarmee ze een baan in de kenniseconomie kunnen vinden. Om een goede vakman of vrouw te zijn, hebben ze juist ook een goede houding nodig: ze moeten collegiaal zijn, op tijd komen en betrouwbaar zijn. En los van de rol die ze later professioneel zullen vervullen, gaat het ook om de ontplooiing van de leerlingen als burger en mens.”

Veel docenten in het vmbo besteden daar in hun lessen toch aandacht aan?

“Zeker, maar dat wordt niet altijd gezien. Het is ook niet altijd even structureel ingebed in het onderwijs. Uit onderzoek weten we dat docenten, ook in het vmbo, in grote meerderheid onderschrijven dat ze een vormende taak hebben. Maar vaak maken praktische obstakels dat moeilijk, zoals het ontbreken van een eenduidige visie in de school, een overvol curriculum of een grote nadruk op toetsing, waardoor andere dingen in de knel komen. Er is vaak simpelweg geen tijd om bijvoorbeeld te bespreken hoe leerlingen zich voelen onder de inval van Rusland in Oekraïne, en hoe je in zo’n situatie als school samen het verschil zou kunnen maken.

Leraren zeggen bovendien dat ze tijdens hun opleiding onvoldoende hebben geleerd hoe ze dit soort onderwerpen bespreekbaar kunnen maken. Je moet vaardigheden in huis hebben om dit soort gesprekken in goede banen te leiden, zeker als het om meer polariserende onderwerpen gaat. Leraren durven zichzelf niet altijd uit te spreken. Ze zijn vaak bescheiden en terughoudend en willen absoluut niet als moraalridders overkomen.”

Welke rol zouden schoolleiders kunnen spelen?

“Schoolleiders zouden in een visie kunnen verwoorden waar de school voor staat, wat de uitgangspunten zijn. Dat geeft leraren een steuntje in de rug, want daardoor komt het niet alleen op hun persoonlijke mening aan. Ook vermijd je daarmee dat het aankomt op een paar enthousiastelingen. Bildung wordt iets van iedereen op school.”

Kun je al iets over de uitkomsten van het onderzoek melden?

“Uit de eerste, voorlopige resultaten blijkt dat docenten het vervullen van een voorbeeldfunctie het meest noemen als we vragen hoe zij bildung in hun onderwijs integreren. Ze vinden dat ook de meest geschikte manier. Op basis

van ander onderzoek weet ik dat leraren die voorbeeldfunctie belangrijk vinden omdat ze bang zijn dat bildung anders een soort trucje wordt. En bij bildung gaat het er juist om wie je als docent bent. Het is interessant dat veel docenten in de vragenlijst aangeven dat het vervullen van een voorbeeldrol nog onbewust gaat. Ze willen er bewuster mee bezig zijn, zodat het echt een strategie of methode wordt die ze kunnen inzetten wanneer ze willen. In het project helpen we daarbij.”

Wat hoop je met het project te bereiken?

“Het levert een reeks ‘bildende’ manieren van werken op, die via een website, praktijkboek en symposium gedeeld worden met andere geïnteresseerde scholen. Ik hoop dat ons onderwijs hierdoor vormender wordt, ook op het vmbo. Dat leerlingen in staat zijn zich af te vragen hoe de kennis die ze aangereikt krijgen, zich verhoudt tot wie ze zijn en in welke wereld ze leven. Een wereld die nu en in de nabije toekomst hele grote uitdagingen kent.”

→ Kijk voor meer informatie over het project op www.bildungvmbo.nl.

‘Het vmbo is eigenlijk veel vormender dan havo en vwo’

Hoe voer je het goede gesprek over het onderwijsaanbod in de regio?

ORP geeft inzicht in regionale opgaven

Vraagstukken als leerlingendaling, lerarentekort, kansenongelijkheid of een passend onderwijsaanbod los je als bestuur niet in je eentje op. Maar samenwerken in de regio gaat niet vanzelf. Een nieuwe tool, bekend onder de afkorting ORP, kan het gesprek gemakkelijker maken. Twee leden van de ontwikkelgroep vertellen over een pilot in hun regio. “Elkaar vertrouwen is een randvoorwaarde. Je moet elkaar wat gunnen.”

Besturen in een regio moeten samen zorgen ‘voor een regionaal dekkend, kwalitatief hoogstaand en zo divers mogelijk onderwijsaanbod’, zo staat in de Code Goed Onderwijsbestuur VO. “Dat is onze maatschappelijke opdracht”, beaamt Fleur Cerini, algemeen directeur van het Van Maerlant en de Bossche Vakschool in Den Bosch. “Met elkaar moet je het goede aanbod realiseren. Dan is het mooi als je het gesprek kunt aangaan op basis van gedeelde kennis. Zo leg je met elkaar een basis voor verdieping.” Een nieuwe tool, het informatieproduct onderwijsaanbod in regionaal perspectief – kortweg ORP – is precies daarvoor gemaakt: om betrouwbare cijfers en feiten te leveren die een stevige onderbouwing geven aan het gezamenlijke gesprek.

EIGENBELANG

“Ik merk dat het vaak lastig is om met collega-bestuurders het gesprek te voeren over het aanbod in de regio. Dat komt doordat er altijd eigen belangen meespelen, ook al zeggen we dat het niet zo is.” Aan het woord is Ellen Kruize, voorzitter college van bestuur van VariO Onderwijsgroep

Emmeloord, en net als Fleur Cerini een van de zes leden van de ontwikkelgroep ORP. Beiden hebben in hun regio een pilotgesprek op basis van het ORP gevoerd. “Dit instrument gaf ons de ruimte om in gesprek te gaan”, is de ervaring van Kruize. “Het bood een schat aan informatie over leerlingenaantallen, demografische trends – wij hebben te maken met krimp – en het daadwerkelijke aanbod in onze regio. Je ziet over welke aandachtspunten je moet doorpraten. Tot nu toe gingen onze gesprekken in het kader van het RPO (Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen, red.) alleen maar over of je elkaar wel of geen leerlingen gunt. Maar dan ga je voorbij aan wat belangrijk is voor leerlingen. Met deze tool gaat het ook over ambities van de regio, over de behoeften van leerlingen, over hoe

‘Je ziet over welke aandachtspunten je samen moet doorpraten’

we die met elkaar oppakken. Zo’n gesprek aan de hand van een gezamenlijke beeldvorming van het onderwijsaanbod vond ik een hele mooie start.”

LEERLINGBELANG

Kruize moet in haar regio’s Noordoostpolder en Fryske Marren en Súdwest Fryslân rekening houden met denominatie en met dalende leerlingenaantallen: twee aspecten die het regionale gesprek compliceren. “Het gaat hier echt om ‘elke leerling telt’. Terwijl ik denk: kijk naar het belang van de leerling! Ik ben niet van de ‘macht van de grootste’. Dat geldt ook voor de rol die denominatie speelt. Is dat echt waar leerlingen en ouders hun keuze op bepalen? Waarom hangen wij daar zo aan in het vo? Po, mbo en hbo doen dat anders, die hebben hun aanbod gebundeld. Er wordt altijd gezegd: dit willen de ouders. Maar weten we dat? Ik denk dat we dat zouden moeten peilen, dat

‘Door elkaar wat te gunnen maak je het onderwijsaanbod binnen de regio sterker’

levert weer extra data voor het instrument. Gegevens over de factoren waarop ouders hun keuze baseren zou ik fantastisch vinden. Dan heb je ook geen discussies meer waar ze niet horen. Het ophalen van die data zou enorm helpen.”

SPANNEND

De regio van Fleur Cerini (Den Bosch) heeft niet direct te kampen met dalende leerlingenaantallen, maar wel met de trend dat leerlingen kiezen voor scholen buiten de

ORP: ONDERWIJSAANBOD IN REGIONAAL PERSPECTIEF

Het informatieproduct ‘onderwijsaanbod in regionaal perspectief’ (ORP) is in 2021 door de VO-raad ontwikkeld als onderdeel van het project **Regionale samenwerking. In de tweede helft van vorig jaar is het product in vier pilotregio’s getest. Het informatieproduct ORP is een bundeling van onafhankelijke feiten en cijfers over het regionale onderwijsaanbod. Ook laat het zien welke ontwikkelingen van belang zijn om te bepalen wat voor de regio een passend onderwijsaanbod is. Op basis van deze feiten en cijfers kunnen besturen met elkaar een ‘beleidsrijk’ gesprek voeren over het regionale onderwijsaanbod. Er is geen blauwdruk van het informatieproduct, omdat de vraagstukken variëren per regio. Wel is er een basisvariant gemaakt, die voor elke regio kan worden verfijnd. In die basisvariant staan gegevens over het huidige onderwijsaanbod en licenties; leerlingenaantallen; regionale ontwikkelingen (leerlingenprognoses, doorstroom po-vo-ho, regionale arbeidsmarkt); kwaliteit en financiële gegevens en potentieel onder- of overaanbod. Ook bevat het instrument signaleringswaarden: mogelijke aandachtspunten voor de toekomst. Doel van de tool is dat besturen binnen een regio met elkaar in gesprek gaan over een regionaal dekkend, kwalitatief hoogstaand en zo divers mogelijk onderwijsaanbod. Uiteindelijk zou het ORP ook het Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen (RPO) kunnen verrijken. Daarin kunnen afspraken die voortkomen uit de regiogesprekken, formeel worden vastgelegd en bekrachtigd.**

delen en kun je stappen zetten naar nadere samenwerking. Al is het wel erg dat zo’n stok achter de deur nodig is!”

VERTROUWEN

Net als Cerini noemt Kruize wederzijds vertrouwen een voorwaarde voor succes. “Je moet elkaar wat gunnen. In onze regio geldt dat we concurrenten zijn. Dus vertrouwen in elkaar, elkaar willen helpen, is belangrijk. Dat moet van beide kanten komen. Je laat iets los, bijvoorbeeld een licentie voor vmbo-leerlingen als je daar weinig van hebt, maar je krijgt ook wat terug, bijvoorbeeld een licentie voor mavoleerlingen als daar jouw kracht zit. Door elkaar wat te gunnen, maak je het onderwijsaanbod binnen de regio sterker en zet je samen de schouders eronder.” Cerini: “Je hebt altijd het vraagstuk van het schoolbelang versus het algemeen belang. Dat is een complex vraagstuk waar alle scholen voor staan. Als je wilt werken aan een divers aanbod in de regio betekent dit dat het soms schuurt, dat je iets moet inleveren, een extra stap moet zetten of elkaar wat moet gunnen. Dat is een uitdaging.”

KWETSBAAR

Levert de tool op wat de mede-ontwikkelaars ervan verwacht hadden? Ellen Kruize: “Bij ons gaat het gesprek al gauw over leerlingenaantallen. Zelf ben ik meer van: hoe kun je deze cijfers gebruiken om vernieuwingen in te zetten, bijvoorbeeld door meer online te doen? Leerlingen die dicht bij huis naar school willen, zouden bijvoorbeeld bepaalde vakken digitaal bij een collega-school kunnen volgen. Dan kijk je naar de cijfers met de blik gericht op

regio. Cerini: “Wij wilden met elkaar onderzoeken: wat gebeurt hier nu? Toen we in 2018 een RPO schreven, wilden we direct al meer aankaarten dan alleen de verdeling van licenties. Dus toen de VO-raad met het plan kwam om de regiogesprekken over het onderwijsaanbod te faciliteren, viel dat mooi samen. Wij vonden het belangrijk te kijken naar de kwaliteit en de diversiteit van het aanbod. Het gesprek daarover is spannend, dat wil je voeren op basis van goede feiten en cijfers. Met het ORP is dat heel goed gelukt. Daarin zit alles wat we in de ontwikkelgroep hadden bedacht en wat de VO-raad gedegeen heeft uitgewerkt, zodat we geen appels met peren vergelijken. Op basis van gedeelde basiskennis kun je het goede gesprek voeren. Dat vonden alle deelnemers aan de pilot heel prettig. Tegelijkertijd is het alleen maar een aanzet. Je moet met elkaar de diepte in voor het echte gesprek: wat zijn de ambities, wat is ons aanbod in Den Bosch, welke acties zijn nodig? Alle seinen daarvoor staan nu op groen, al heeft corona voor vertraging gezorgd.”

VERVOLG

Het startgesprek in elke regio werd voorgezeten door iemand van de VO-raad. “Heel fijn”, zegt Cerini. “Je hebt een onafhankelijke gespreksleider nodig om belangeloos te kunnen praten.” Daarbij is wel gebleken dat in een eerste gesprek nog niet alles aan bod komt. Cerini: “Wij hebben afgesproken om in kleine groepjes een volgende sessie voor te bereiden. We willen investeren: elkaar leren kennen, het vertrouwen laten groeien. Met elkaar de ambities verwoorden, waarbij het niet gaat over concurrentie, maar over het bieden van een breed palet aan mogelijkheden. We praten dan door over wat we als scholen te bieden hebben.” In de regio van Ellen Kruize lag zo’n vervolg niet meteen voor de hand. “We hebben in de pilotsessie echt open kunnen praten, dat was heel fijn. Maar mijn vraag is: hoe houd je dit vast? Je hebt de data, je hebt de goede gesprekken, en vervolgens gaat iedereen weer terug. Concrete afspraken zitten nog niet in deze fase van het traject. In mijn regio’s is het moeilijk om beweging te krijgen in het aanbod. Men is niet geneigd tot verandering of vernieuwing, tenzij een school het hoofd niet meer boven water kan houden. Ik zou het mooi vinden om met elkaar afspraken te maken voordat het zover komt. Wij hebben voor een constructieve vervolgstap een aanjager nodig. Misschien zou zelfs een opdracht van het ministerie helpen: een verplichting om tweemaal per jaar deze onderwerpen samen te bespreken. Dan leer je elkaar kennen, ga je dingen

‘We hebben in de pilotsessie open kunnen praten, maar hoe houd je dit vast?’

‘Ga onbevooroordeeld het gesprek in en probeer ook zelf wat weg te geven. Durf wat los te laten, durf te delen’

de opgaven en ambities in de regio: waar moeten we mee aan de slag? Hoe vindt een leerling de school waar hij of zij zich thuisvoelt zonder 15 tot 18 kilometer te hoeven fietsen? Hoe maken besturen gezamenlijk afspraken waar iedereen baat bij heeft? Hoe kunnen we meer open staan voor elkaar? Dus ja, die data helpen enorm bij het goede gesprek, maar daarna moeten we wel verder. Ik vind dat het informatieproduct veel vaker op tafel moet komen, vanuit de intentie dat je er samen voor zorgt dat iedere leerling dicht bij huis goed onderwijs krijgt. Deze data kunnen ook helpen bij gezamenlijke reflectie: waarom lopen zoveel leerlingen bij mijn opleiding weg naar die van jou, 10 kilometer verderop? Wat doen wij niet goed? Zo’n gesprek is in het belang van de leerlingen. Dat vergt wel dat besturen zich kwetsbaar durven opstellen, maar dat zou alleen maar goed zijn.”

ANDERS KIJKEN

“Die feiten op een rij geven veel inzicht in wat we in de regio zien gebeuren”, zegt ook Fleur Cerini. “Dat helpt, want daar kunnen we dan samen op anticiperen. De pilot heeft aangetoond hoe belangrijk het is dat we met elkaar het goede gesprek voeren. Als we daarna ook acties gaan inplannen, kan dat mooie dingen opleveren, zoals een inhoudelijker RPO en uiteindelijk een heel goed aanbod voor leerlingen. Dat Den Bosch als stad echt aantrekkelijk is, daar willen we naartoe.” Kruize pleit ervoor de feiten en cijfers regelmatig bij te werken en aan te vullen met informatie vanuit de doelgroep. “Dan heb je de cirkel rond.” Ook zou het goed zijn om samenwerkingsverbanden passend onderwijs en gemeentes erbij te betrekken. “Gemeentes hebben ook belangen. Met deze gegevens zouden (krimp)gemeentes op een andere manier naar huisvesting en infrastructuur kunnen kijken. Misschien kan een kleine school in een dorp openblijven door digitaal aan te sluiten bij een school 20 kilometer verderop.”

DURF TE BEWEGEN

Zijn er tips voor andere besturen die met het ORP aan de slag willen? “Ga onbevooroordeeld het gesprek in en probeer ook zelf wat weg te geven”, adviseert Ellen Kruize. “Durf wat los te laten, durf te delen. Kun je bijvoorbeeld de keuzedelen samen met andere scholen oppakken? Je moet kunnen bewegen; wees niet star en rigide, maar kijk

naar de mogelijkheden. Alleen dan geef je ook praktisch gevolg aan dit traject.” Fleur Cerini: “Het gesprek over een beleidsrijk RPO is complex, met vele, soms tegengestelde belangen. Het helpt echt om vanuit dezelfde informatie te starten. Dit instrument biedt goede, gemeenschappelijke kennis en een basis voor verdieping. Die verdieping zouden we veel meer moeten opzoeken. Want het gaat er natuurlijk niet alleen om dat we het bespreken of even aanraken, maar dat we het doen.”

AAN DE SLAG

Meer weten of zelf aan het werk met het ORP?

De VO-raad faciliteert ook dit jaar een aantal regio’s bij het voeren van het goede gesprek over regionale samenwerking. Neem contact op met Eva van Cooten: evavancooten@vo-raad.nl

Advertentie

(036) 548 94 05
info@kanjertraining.nl
www.kanjertraining.nl

Voor vertrouwen, veiligheid, rust en wederzijds respect

- **Preventief en curatief**
Opleiding voor individuele docenten en teams
- **Gratis volgsysteem**
Positief beoordeeld door COTAN en Inspectie van het Onderwijs
- **Verbeterd welbevinden in de klas**
Zie erkenning database NJi

Ouders, docenten en leerlingen verlangen een school die goede leerresultaten weet te behalen en staat voor het welbevinden van alle kinderen op school.

VERGROOT DE REIKWIJDTE VAN JE SCHOOL
VERDIEP JE LEIDERSCHAP

ONS NIEUWE OPLEIDINGSAANBOD STAAT ONLINE!

Onderwijsjaar 2022-2023, het lijkt nog ver weg. Maar vergis je niet, voordat je het weet vieren we zomervakantie... en zitten onze opleidingen misschien al vol.

Studenten roemen **NSO-CNA** om de praktische insteek van iedere opleiding. Wij koppelen wetenschappelijke kennis altijd direct aan de praktijk van de schoolleider.

Je kunt je nu al inschrijven voor onze opleidingen. Meer weten? Schrijf je in voor ons gratis **Leiderschapsatelier** op **6 april** en maak tijdens een proefles kennis met ons. Of kom naar onze **informatiemiddagen** op **12 april** (MEL en modules) en **13 april** (overige opleidingen). De data van de informatiedagen in mei en juni staan vermeld op onze website.

Genoeg mogelijkheden dus, om te ontdekken welke opleiding bij jouw leiderschapsontwikkeling past.

Meer informatie over de informatiemiddagen en opleidingen: nso-cna.nl

NSO-CNA.NL

020 - 568 20 30

COLUMN

Fotografie: Goffe Struiksmma

Strijd

Onlangs zag ik de film *The Big Short*, over een klein groepje tegendraadse Amerikaanse investeerders dat de financiële meltdown van 2008 zag aankomen. Niemand die ze wilde geloven. Het was de derde keer. Het is m'n lievelingsfilm. Ik identificeer me enigszins met hoofdpersoon Mark Baum, een sociaal onaangepaste persoon die er geen probleem mee heeft mensen recht in hun gezicht te zeggen dat ze onzin uitkramen. Hij voert een kruistocht tegen het financiële systeem. Ondanks zijn waarschuwingen en beledigingen ging het – zoals we inmiddels weten – helemaal mis in 2008.

Op vergelijkbare wijze maak ik me zorgen over het onderwijssysteem. Dat is ook in elkaar aan het storten. Minder plotseling misschien dan de bankfaillissementen in 2008, maar minstens zo dramatisch. Op het einde van de film krijgt Mark Baum gelijk. Sterker nog, hij verdient er een fortuin mee. Maar echt blij is hij niet. Omdat hij ziet dat er ondanks de crash niet wezenlijk iets verandert. Een vergelijkbare ervaring heb ik nu, na de coronacrisis. Er is een fortuin uitgetrokken voor het onderwijs, maar echt wezenlijk verandert er niets.

Nu ik de film voor de derde keer zag, zag ik plotseling ook de tragiek ervan in. Hoe kun je denken dat je in je eentje een systeem kunt veranderen? Mark Baum niet, ik ook niet, vanaf deze eervolle maar bescheiden plaats.

Het steeds aangaan van zo'n strijd heeft als risico dat het uiteindelijk om de strijd zelf lijkt te gaan. Maar uiteindelijk gaat het niet over winnen of gelijk krijgen. Het gaat over vooruitgang, hoe langzaam soms ook. En daar zie ik wel een verschil met het financiële systeem. Want als ik uitzoom, is er in het onderwijs wel degelijk ontwikkeling te bespeuren. Ondanks de soms bittere woorden, persoonlijke aanvallen en hopeloos gepolariseerde discussies worden er wel mooie stappen gezet. De meeste in de scholen zelf, in de directe samenwerking tussen leraren, leerlingen, leidinggevenden, ouders en opleiders. Het onderwijs ontwikkelt zich wel, alleen misschien veel minder zichtbaar dan we van dag tot dag kunnen zien.

Zo ontstaat langzamerhand een nieuw systeem. Er schoot me een citaat te binnen van R. Buckminster Fuller, een Amerikaanse architect en uitvinder. "You never change things by fighting the existing reality. To change something, build a new model that makes the existing model obsolete." Ik zag weer mogelijkheden. *The Big Short* hoef ik niet nog eens te zien. <

Hartger Wassink

Zelfstandig onderzoeker en adviseur

Einstein Lyceum besteedt structureel aandacht
aan een universeel thema

Hart voor relaties en seksualiteit

Het thema relaties en seksualiteit hoort niet alleen thuis bij vakken als biologie of maatschappijleer, maar in de hele school, vindt het Einstein Lyceum in Hoogvliet. De school besteedt structurele aandacht aan sociale veiligheid. ‘We willen dat je hier jezelf kunt zijn.

Wat voor school het Einstein Lyceum is, wordt bij binnenkomst op Campus Hoogvliet meteen duidelijk: open, vrolijk, gemengd. Overal lichtgroen kunststof en glas dat de ruimte op doet bloeien. Hier, bij de ingang, komt over twee weken het vignet Gezonde School te hangen. “Dat gaan we vieren”, zegt Jennifer Koster, coördinator voor het thema relaties en seksualiteit (r&s), trots. “We gaan er een feest van maken, samen met de leerlingen.” Het themacertificaat van de Gezonde School is een kwaliteitskeurmerk voor scholen die werken aan het verbeteren van de ‘seksuele gezondheid’ van hun leerlingen. Om het certificaat te verkrijgen, dient de school in een doorlopende leerlijn aandacht te besteden aan relationele en seksuele vorming. Dat moet zich zowel in het onderwijs openbaren, als in de schoolactiviteiten, de fysieke omgeving – aandacht voor veilige plekken – en in het algehele schoolbeleid.

“Via De Gezonde School hebben we subsidie aangevraagd en vandaaruit een activiteitenprogramma en lesprogramma opgezet en beleid voor seksualiteit en veiligheid uitgezet,” zegt teamleider Barbara Fischer. Het plan werd in de

**‘Het helpt als er iemand
in de schoolleiding zit met
hart voor de zaak’**

covidjaren bedacht; dit is het eerste uitvoeringsjaar. “Leerlingen in de onder- en bovenbouw krijgen les van ambassadeurs. Dat zijn collega’s die zichzelf hebben opgegeven en die iets met dit onderwerp hebben of makkelijk kunnen praten over relaties en seksualiteit.” Naast de lessen worden rond het thema activiteiten georganiseerd. Docent tekenen Margriet van IJsseldijk, die samen met Jennifer Koster de kern van het r&s-team vormt, noemt Paarse Vrijdag, de Week van de Liefde, Nationale Complimentendag en een theatervoorstelling die binnenkort in première gaat. “Die activiteiten door het jaar heen zorgen ervoor dat het thema in de school begint te leven.” Koster, Fischer en Van IJsseldijk worden ondersteund door De Gezonde School, die hielp om het programma in de steigers te zetten.

GEZONDE SCHOOL

De aandacht voor relaties en seksualiteit werd een aantal jaar geleden aangezwengeld door de toenmalige directeur van het Einstein Lyceum, een openbare school met 900 leerlingen in de Rotterdamse wijk Hoogvliet. Sinds 2017 is er een Gender & Sexuality Alliance (GSA), die momenteel wordt aangevoerd door Jennifer Koster. “Er zitten leerlingen over de hele breedte van het seksuele- en genderspectrum in. Met z’n allen vragen we aandacht voor acceptatie van allerlei seksuele- en genderidentiteiten en oriëntaties.”

**‘Leerlingen vinden het vooral prettig
om er in een veilige omgeving over te
kunnen praten’**

Koster vroeg Van IJsseldijk om het team te versterken en gezamenlijk gaven ze het thema relaties & seksualiteit handen en voeten. Fischer: “Ik ben vanuit de schoolleiding bij de opbouw van het programma betrokken. Het helpt als er iemand in de schoolleiding zit met hart voor de zaak. Ik zit regelmatig met Jennifer en Margriet om tafel om te bepalen wat we rond dit thema doen, wat het budget is en welke docenten worden ingezet.” Dat het Einstein veel belang hecht aan seksualiteit en relaties is niet toevallig, legt Koster uit. “We zijn een openbare school en willen dat je hier jezelf kunt zijn, als leerling en als docent.” Een mooi voorbeeld was de vrijdag voor de voorjaarsvakantie, toen de covidversoepelingen van kracht werden. Van IJsseldijk: “Dat moment hebben we meteen aangegrepen om het onderwerp aan te kaarten. Verbinding! Sociale contacten!” Het resultaat was een megadiscofeest voor alle leerlingen van mavo-1 tot vwo-6. Fischer: “De een had nog een prinsessenjurk aan, alsof ze zo van de basisschool kwam. Daarnaast stond iemand uit havo-5 met zware mascara en

eyeliner en giga-oorbellen. In de grote wereld kan dat niet altijd, maar bij ons op school wel.”

AMBASSADEURS

Leerlingen van het Einstein krijgen door het jaar heen lessen van de docent/ambassadeurs, die hiervoor een speciale training hebben gevolgd. Door de leerlingen worden deze speciale lessen soms met enig gegniffel, schaamte of verwondering benaderd. Toch zijn de meesten er behoorlijk content mee. “We hebben na de eerste lessen een evaluatie uitgezet en daar kwam uit dat ze het over het algemeen heel interessant vonden”, zegt Fischer. “Sommige leerlingen zeiden dat ze al veel wisten, maar dat het ook fijn was om het nog een keer te horen, als bevestiging van wat ze dachten te weten.”

Van IJsseldijk: “Ze vonden het vooral prettig om er in een veilige omgeving over te kunnen praten. De ambassadeurs

DE GEZONDE SCHOOL

Dit programma helpt onderwijsprofessionals om te werken aan een gezonde leefstijl op school. Een gezonde leefstijl raakt verschillende gebieden en thema's – van gezonde voeding tot relaties en seksualiteit. Scholen die aan de criteria voldoen, ontvangen een certificaat en mogen zich Gezonde School noemen. Een voorwaarde is dat er aandacht is voor vier gebieden: educatie, schoolomgeving, signaleren en beleid.

www.gezondeschool.nl

Alle opleidingen, boeken en magazines in het onderwijs

voor jouw persoonlijke ontwikkeling en werkplezier

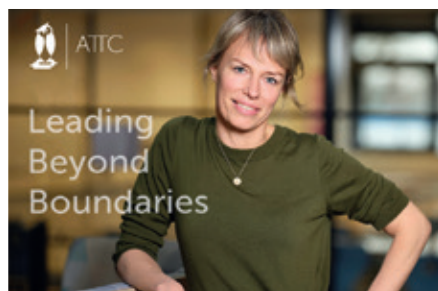
Foto Tom van Limpt

Bureau Kikken

Training Samenwerken in teams

Heb jij als leider het lef om gebaande paden te verlaten en anders samen te werken? De kernthema's zijn: bezinnen én beginnen; patronen doorbreken en bruggen bouwen.

ATTC

Leading Beyond Boundaries

Ben je leidinggevende of heb je leidinggevende ambities in het primair of voortgezet onderwijs en op zoek naar een opleiding met een sterk eigen profiel? Bekijk onze opleiding.

Duurzame inzetbaarheid

Sectoranalyse voortgezet onderwijs

Hoe staat het ervoor met de duurzame inzetbaarheid van docenten? Over die vraag gaat de sectoranalyse voortgezet onderwijs. Behalve dat de analyse inzicht biedt, geeft het je ook handvatten voor gericht beleid.

Coöperatieve Leerstrategieën

Ontdek hoe je met coöperatief leren alle leerlingen actief en betrokken houdt tijdens de lessen. Deze didactische structuren zijn in te zetten in iedere les.

Feedback om leren zichtbaar te maken

Feedback is een van de krachtigste manieren om het leren te verbeteren, mits het goed gebeurt. Ontdek hier welke feedback je wanneer het beste kunt geven.

Naar een groeigerichte leermentaliteit

Leer hoe je een groeigerichte leermentaliteit (ofwel growth mindset) vergroot bij zowel leerlingen als docenten in het voortgezet onderwijs.

Artikel

Stuurkracht

Wat is stuurkracht, waarom is het belangrijk en hoe vergroot je je eigen stuurkracht als docent? HAN-lector Helma Oolbakkink legt het uit en geeft je tips hoe je je stuurkracht vergroot.

'Trek iets paars aan, vragen we: een paarse trui of een paarse strik in het haar'

voelen zich thuis op dit vlak, dus moeizame, problematische situaties zijn tot nu toe niet voorgekomen. Ook de mentoren vinden het fijn dat er collega's zijn die zich comfortabel voelen bij dit onderwerp."

De trainingen die de ambassadeurs volgen, gaan niet alleen over relaties en seksualiteit en manieren om daarover les te geven, maar ook over ingewikkelde situaties. Koster: "Hoe ga je om met lastige vragen of met spanningen binnen een groep? Daar moet je wel enigszins in getraind zijn." Uiteindelijk gaan de ambassadeurs hun kennis en vaardigheden overdragen op collega's, mentoren en de rest van de staf. "Het zou het mooiste zijn als iedereen dit onderwerp regelmatig ter sprake zou brengen", zegt Fischer. "Dat is ons uiteindelijke doel. Niet één lesje bij biologie, maar geïntegreerd in het hele lesprogramma. Relaties en seksualiteit moeten vooral bespreekbaar worden. Soms is een beetje aandacht al genoeg."

Koster geeft zelf klassieke talen en maakt af en toe een toespraak op de zeden en gewoonten van de oude Grieken en Romeinen. "Daar kan ik in de Week van de Liefde een opdrachtje over maken en dat hoeft helemaal niet zo uitgebreid te zijn. Als ze er maar mee bezig zijn – hier op school en thuis."

THEATER

Een van de activiteiten die het lesprogramma ondersteunen, is theater. Daarvoor zocht het Einstein contact met stichting Kikid, die een interactieve theatervorm heeft ontwikkeld waardoor leerlingen op een speelse wijze met het onderwerp aan de slag gaan. "Hoe dat er precies uit gaat zien, moeten we nog ervaren, maar we weten dat het gericht is op interactie en gesprek." Het Kikid-theater is speciaal gericht op leerlingen in het tweede jaar en zal bij bewezen succes vanaf nu elk jaar worden gehouden. Daarnaast houden andere activiteiten het thema onder de aandacht. Zo worden rond Valentijnsdag in de Week van de Liefde verschillende activiteiten gepland, staat op 1 maart Nationale Complimentendag centraal, en is het half december Paarse vrijdag, waarbij de school paars kleurt om aandacht en acceptatie te vragen

voor gender, identiteit en seksualiteit. "Dat doen we heel uitbundig", zegt Koster, "Met paarse vlaggetjes en regenboogposters: het moet vrolijk en fijn zijn. Trek iets paars aan, vragen we: een paarse trui of een paarse strik in het haar." Van IJsseldijk: "We hadden paarse mondkapjes!"

WISKUNDE SOM

Het team vraagt ook collega-docenten enige aandacht aan het thema te besteden. "Als je een wiskundesom een beetje aanpast, kun je het met een kleine aanpassing ook over twee jongens of twee meiden hebben", zegt Fischer. "Niet elke les hoeft er per se over te gaan, maar als we er allemaal een klein beetje aandacht aan schenken, zetten we wel de schijnwerper op het onderwerp." De komende jaren wil het team het nog grootser aanpakken, maar dat kon in de covidtijd niet. "Plannen genoeg", zegt Van IJsseldijk. "Creatieve leerlingen kan ik posters voor de Week van de Liefde laten maken. Het is belangrijk om daar leerlingen bij te betrekken." Ook rond Complimentendag op 1 maart werd flink uitgekapt. "We vroegen leerlingen om elkaar in de les een compliment te geven en daarover goed na te denken", zegt Koster. "Zelf ontvingen ze natuurlijk ook een compliment terug; dat moesten ze accepteren." Op Complimentendag werd de school opgesierd door slingers met hartjes. Tekenleraar Margriet van IJsseldijk betrok leerlingen hierop op creatieve wijze bij. "Ze maakten mooie posters van leerlingen, die er de hele week hingen. We willen het positief en luchtig houden, niet zwaar beladen."

ouders

Een van de wensen voor de toekomst is om ouders meer te betrekken bij het onderwerp. "Daar zijn we nog niet aan toegekomen", zegt Koster, "We gaan ouderavonden organiseren waarin we uitleggen wat we rond het thema 'relaties & seksualiteit' doen. Al die ouders hebben thuis pubers; velen zitten met de vraag hoe ze met dit onderwerp moeten omgaan." Tot nu toe hebben ouders zich niet al te geschokt getoond over de verhoogde belangstelling voor seksualiteit en relaties. "We hebben nog geen telefoontjes of mailtjes gehad van ouders die het gek vonden", zegt Fischer. "Het is juist andersom. Ouders vinden het heel fijn dat we dit als school oppakken. Voor hen is het soms best lastig om dit onderwerp thuis te bespreken –het is nog altijd omringd met schaamte." "Het idee is dat we gezamenlijk optrekken", zegt Van IJsseldijk; "School, docenten, leerlingen, ouders. Je moet alleen goed afstemmen wie wat doet." Mochten er ouders zijn die problemen hebben met dit soort lessen, dan komt die boodschap via de mentor vanzelf bij de teamleiders, legt Fischer uit. "Dan gaan we graag met ze in gesprek om uit te leggen waarom wij dit zo'n belangrijk thema vinden." → www.einsteinlyceum.nl

'We willen het positief en luchtig houden, niet zwaar beladen'

Waarom regie op ICT geen uitstel duldt

Te groot om te laten liggen

Deze maand verscheen een advies over de ICT-verantwoordelijkheden van schoolbesturen. Eerder dan gepland, vanwege de urgentie van het onderwerp. Zowel de mogelijkheden als de risico's van ICT zijn zo groot dat besturen – ieder voor zich én samen – snel de regie moeten pakken, zeggen twee van de bestuurders die het advies hebben opgesteld.

“Een aantal jaar geleden kwam een leerling bij ons op het idee een ddos-aanval te kopen”, vertelt Frits Hoekstra, nu bestuurder van SCOPE scholengroep (po en vo) in Alphen aan den Rijn. “Bij zo’n aanval wordt zoveel informatie afgevuurd op de ingang van het ICT-netwerk van een organisatie dat er geen informatie meer uit kan. Die leerling dacht: ik heb een toets, die heb ik niet geleerd, en voor een paar euro kan ik het internet op school dichtgooien. Vervolgens lag bijna de hele dag het onderwijs stil. Niet alleen op die ene vestiging, maar binnen onze hele stichting. Docenten konden niet meer bij hun digitale lesmateriaal, de centrale dienst kon zijn werk niet meer doen, de hele organisatie lag in één keer plat. En toen moesten we ook nog uitzoeken waar de oorzaak lag. Dit is zo’n voorbeeld waardoor je als bestuurder denkt: ik moet zorgen dat ons dit niet kan overkomen, dit raakt mijn verantwoordelijkheid voor goed onderwijs.”

URGENTIE

In de zomer van 2021 werd Hoekstra voorzitter van de adviesgroep Regie op ICT. Een groep van acht bestuurders uit het primair en voortgezet onderwijs die als opdracht kregen het bestuur en de leden van de PO-Raad en de VO-raad te adviseren over vier vragen: wat zijn de ICT-verantwoordelijkheden van schoolbesturen, waar moeten besturen aan voldoen, en wat is er nodig om aan die verantwoordelijkheden te voldoen?

Frits Hoekstra

Egbert de Jong

Deze maand kwamen de bestuurders al met hun advies. Eerder dan gepland, vanwege de urgentie, zegt Egbert de Jong, algemeen directeur-bestuurder van de Montessori Vereniging Haarlemmermeer (po). “Het is ons zo gemakkelijk gemaakt technologie te gebruiken, dat we niet meer door hebben hoe groot de impact van ICT op het onderwijs is geworden. Zelf ben ik mijn hele leven al nieuwsgierig naar de kansen van technologie: hoe werkt het, wat kun je ermee? De toekomstmogelijkheden zijn enorm. Maar naarmate je daar meer zicht op krijgt, ga je ook de gevaren en beperkingen beter zien. Je realiseert je: voordat we het weten, zijn we in het onderwijs de grip op dit thema kwijt. Dat moeten we echt zien te voorkomen.”

MEER MAATWERK

Die dubbele urgentie – kansen én risico's – ziet ook Hoekstra. “Als je goed onderwijs wilt geven, biedt ICT nieuwe mogelijkheden. Je kunt makkelijker en meer maatwerk bieden. In het montessori-onderwijs moest ik vroeger wel dertig bakjes met opdrachten gevuld zien te houden, die ik kon uitdelen als leerlingen bij een volgende fase kwamen. Dat hoeft niet meer, er is adaptief lesmateriaal. Je hebt minder administratie, je ziet digitaal wat leerlingen doen en hoe ze het doen. Als biologieleeraar moest ik vroeger eindeloos uitleggen; nu pak je er een filmpje bij. Je kunt meer interactief lesgeven, aansluitend bij de voorkennis van leerlingen. Een groot verschil is ook dat de school door technologie meer openstaat voor de wereld. Leerlingen kunnen onmiddellijk ‘naar buiten’. Maar tegelijkertijd – dat is de andere kant – komt de buitenwereld ook naar binnen. Pesten kan 24 uur per dag doorgaan, fouten kunnen leerlingen voor altijd blijven achtervolgen, als je organisatie gehackt wordt, liggen gegevens van minderjarigen op straat.”

BASIS OP ORDE

Het advies aan besturen luidt dan ook: pak nu regie op ICT, om te beginnen in je eigen organisatie. Eigenlijk is dat een

‘Bij ICT betaal je óf met geld óf met veiligheid en gegevens’

kwestie van goed besturen, zegt Hoekstra. “Het gaat erom dat je bij al je besluiten ook de vraag stelt naar ICT. Dat je ICT een vaste plek geeft in je reeks bestuurlijke vragen.” De eerste stap is het op orde brengen van de basis: het maximale doen om je organisatie tegen cybercrime te beschermen, de privacy van medewerkers en leerlingen borgen, zorgen dat medewerkers het belang van digitale veiligheid inzien en weten wat dit betekent voor hun handelen.

Hoekstra: “Je wilt dat ICT in de hele organisatie onderwerp van gesprek wordt, niet alleen bij de ICT-coördinator of de ICT-afdeling. Dat een team of vakgroep zich gaat afvragen: hoe veilig zijn eigenlijk die leermiddelen die we dagelijks gebruiken? Dat een leraar gaat denken: is het wel verstandig dat ik deze leerlinggegevens op mijn computer opsla – wat als ze ooit op straat komen te liggen? En dat leraren zich afvragen: als ik adaptief lesmateriaal gebruik, doe ik dat dan met de gedachte dat ‘de computer mijn werk overneemt’ of gaan er in dat materiaal algoritmes schuil waar ik bewust mee moet omgaan, die een andere manier van werken vragen?”

IN DE SECTOR

Het is belangrijk dat ieder bestuur zijn verantwoordelijkheid neemt, maar dat kan alleen als er ook samenwerking in de sector is. “Óf de overheid gaat het van ons overnemen, óf we nemen zelf de teugels in handen”, zegt Hoekstra. “Samen minimale standaarden en ontwikkelingslijnen vastleggen, samen kennis delen, instrumenten ontwikkelen, diensten neerzetten – met hulp van SIVON en Kennisnet, zoals SURF dat doet voor het hoger onderwijs. Samen een vuist maken tegenover aanbieders van platforms en leermiddelen, want een leverancier gaat nooit voor één bestuur iets doen. Samen aan de overheid duidelijk maken dat ICT een grote kostenpost is geworden. Veel te lang is er gedacht dat ICT gratis is. Maar je betaalt óf met geld óf met veiligheid en gegevens. Alleen collectief kunnen we aantonen dat voor ICT in het onderwijs echt meer geld nodig is dan tien jaar geleden.”

NIET VRIJBLIJVEND

De vrijblijvendheid moet eraf, zegt Egbert de Jong aan het eind van het gesprek. “Ik ga hier niet al onze aanbevelingen opnoemen, die kunnen collega-bestuurders nalezen in ons advies. Maar als ik er één uit mag lichten, dan is het: ‘zet je in om de vrijblijvendheid rond collectieve samenwerking op het gebied van digitalisering te laten verdwijnen.’ Als bestuurders kunnen we niet meer denken: ICT, daar heb ik weinig mee. Er is werk aan de winkel. Van leraren vragen we dat ze zichzelf op moeilijke onderwerpen scholen, dan ook van onszelf. En vind je ICT niet belangrijk genoeg om een visie op te ontwikkelen, dan zou ik zeggen: kijk eens goed welke invloed technologie daadwerkelijk heeft in je scholen. Je moet wat gaan doen, dit is echt veel te groot om te laten liggen.”

Scan de QR-code om naar het advies te gaan.

Waarom kiezen meer dan 500 VO-scholen voor Learnbeat?

- ✓ De beste digitale leeromgeving van Nederland
- ✓ Meer dan 50 lesmethodes van 20 uitgevers
- ✓ Zicht op voortgang en resultaten van elke leerling en klas
- ✓ Veilig digitale toetsen samenstellen en afnemen
- ✓ Eigen lesmateriaal maken met de vakgroep
- ✓ Trainingsprogramma voor docenten

Meer weten? www.learnbeat.nl

MEESTERS IN SCHOLING

Met gratis boek!

Congres 'Behoud je startende leraren'

Docentuitval in het vo voorkomen en werkgelek vergroten

Doordat startende leraren vaak na korte tijd het onderwijs verlaten, komt de onderwijskwaliteit in het gedrang. Wat heeft een startende leraar van jou nodig? En hoe behoud je deze leraren in het nieuwe schooljaar?

Leer hoe je je startende leraren gelukkig en bevlogen houdt!

www.medilexonderwijs.nl/behoud

ONTDEK HET
PROGRAMMA OP
ONZE WEBSITE

Datum
28 juni 2022

Speciaal voor

- School(op)leiders
- Team- en afdelingsleiders
- HRM-medewerkers
- Personeelsfunctionarissen
- Vertrouwenspersonen

DE SCHOOLTijd VAN

Tekst: Ilse Ariëns

Olga Commandeur (64)

Havo 1971-1976
Ichtus College Driehuis

'Op school heb ik ontdekt waar ik goed in was'

Wat was u voor leerling?

"Ik kwam de brugklas binnen als een onzeker en verlegen meisje. Omdat ik een brilletje met sterke glazen droeg, was ik als kind vaak nageroepen: 'Hé, dikke bril!'. Het was zo traumatisch dat ik op mijn veertiende lenzen mocht, heel bijzonder in die tijd. Maar ik kwam ook de brugklas binnen met een ijzersterke conditie. Omdat ik altijd te laat van huis vertrok, legde ik het hele stuk naar de basisschool rennend af. Ik heb het later voor de lol eens nagemeten: het was 850 meter, zo'n beetje de middellange afstand waar ik Europees kampioen mee werd."

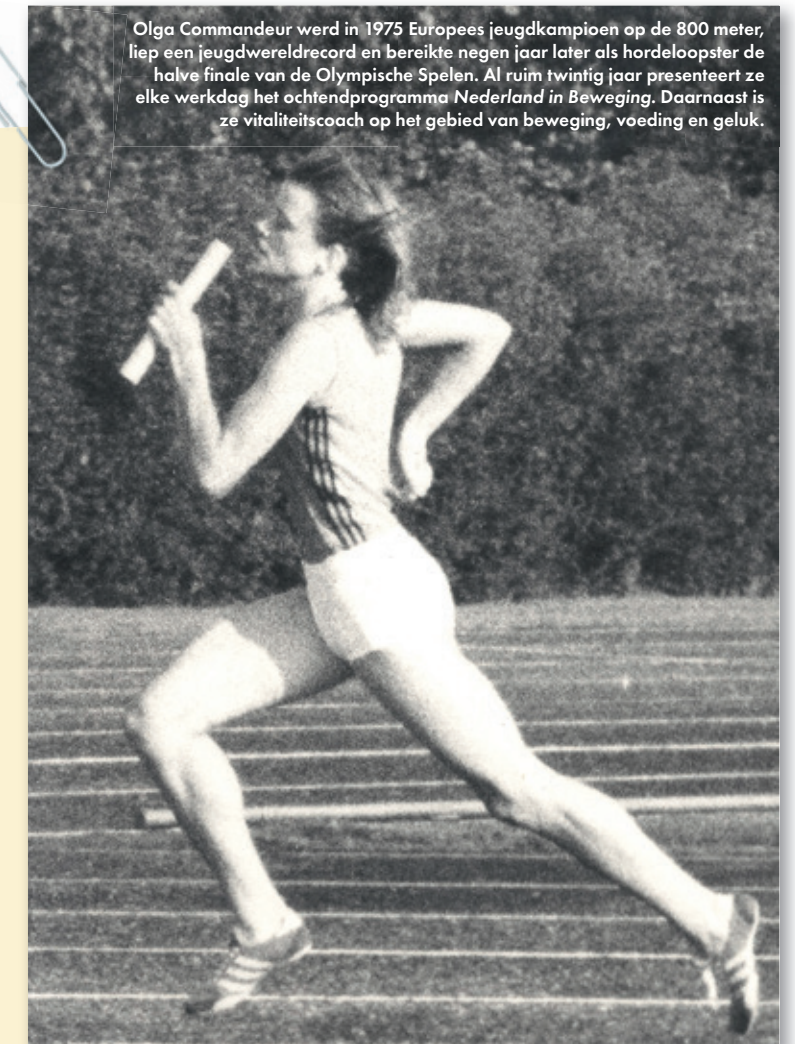
Wie was je favoriete leraar?

"Ik heb veel te danken aan mijn gymdocent van de brugklas Joop van Rijn. Rond ons schoolplein lag een trimbaan met hindernissen, waar we met buitengym altijd twee rondjes overheen moesten als warming-up. Ik deed dat met zoveel gemak dat ik ook van de jongens won. Van Rijn vroeg of ik op atletiek zat, en ik hoor mezelf nog vragen: 'Atletiek, wat is dat?' Op zijn aansporing heeft mijn vader een club voor me gezocht: AV Suomi. Ze hadden nog geen atletiekbaan; we sprongen in een zandbak, renden van boom naar boom. In 1975 werd ik daarmee Europees jeugdkampioen en liep een jeugdwereldrecord. Het leuke is dat ik Van Rijn later nog een paar keer ben tegengekomen, bijvoorbeeld tijdens mijn stage van de ALO, toen we lesgeven in dezelfde sporthal."

Wat heb je op de middelbare school geleerd waar je nu nog profijt van hebt?

"Op school heb ik ontdekt waar ik goed in was. Ik weet nog hoe fijn het voelde, elke keer als er weer een fractietje zelfvertrouwen geplant werd. Het heeft mijn leven bepaald en me gemaakt tot wat ik nu ben. Niet dat ik van verlegen brugklasser opeens een zelfverzekerd

Olga Commandeur werd in 1975 Europees jeugdkampioen op de 800 meter, liep een jeugdwereldrecord en bereikte negen jaar later als hordeloopster de halve finale van de Olympische Spelen. Al ruim twintig jaar presenteert ze elke werkdag het ochtendprogramma *Nederland in Beweging*. Daarnaast is ze vitaliteitscoach op het gebied van beweging, voeding en geluk.

meisje werd; het ging stapje voor stapje. Maar wie had ooit kunnen denken dat ik op televisie zou komen en dat ik presentaties zou geven voor volle zalen?"

Wat vind je belangrijk dat leerlingen meekrijgen op de middelbare school?

"Ik heb dertien jaar als gymdocent gewerkt op twee middelbare scholen. Het was in een tijd dat er steeds meer oog kwam voor het aanleren van vaardigheden. Hoe kun je zelf iets opzoeken, hoe zet je een project op? Heel gaaf vind ik dat, zoveel beter dan het opdreunen van feitjes uit mijn eigen schooltijd. Maar zelf iets opzoeken heeft in deze tijd ook risico's. Voor je het weet zit je vast in online informatie die alleen maar jouw eigen gelijk bevestigt. Daarom is het belangrijk dat je bij elk vak leert dat alles meerdere kanten heeft en dat je daar respectvol mee omgaat."

HET GEBOUW

Tekst: Martijn de Graaff • Fotografie: Dirk Kreijkamp en Thea van den Heuvel

Heeft u ook een bijzonder gebouw, laat het ons weten: redactie@vo-raad.nl

Foto: Thea van den Heuvel

Foto: Thea van den Heuvel

IN HET KORT:

School: Notre Dame des Anges **Plaats:** Ubbergen
Aantal leerlingen: 600 **Rector:** Marij van Deutekom
Bouwjaar: 2011 **Architecten:** Rinus Roovers Architectuur en Jurjen Vermeer, Spring architecten **Bijzonderheden:** Notre Dame is een van de weinige categorale havo's in Nederland.

Foto: Dirk Kreijkamp

'Buiten zijn er aardse kleuren: het gebouw past prima in de natuur. Binnen zijn de kleuren fel'

Foto: Thea van den Heuvel

Foto: Dirk Kreijkamp

Foto: Thea van den Heuvel

Kijken wat nodig is

Adjunct-directeur Ed van Loon: "Marij en ik vormen nu al zo'n vijftien jaar samen de schoolleiding van Notre Dame. Het is een bijzondere school op een bijzondere plek, aan de rand van Nijmegen. Ons huidige gebouw stamt uit 2011. Op deze grond stond al een gebouw, dat volledig afgeschreven was. Het lastige was: de plek lag midden in een ecologische hoofdstructuur, waar veel milieuorganisaties zitten. We zijn gaan praten met die organisaties, met de gemeente, met de provincie, met de buurt. De oplossing was dat we het nieuwe gebouw aan de rand van het gebied zijn gaan bouwen. Ook hebben we twee verdiepingen gemaakt, zodat de footprint kleiner werd.

In 2011 hadden we nog traditioneel onderwijs: lessen in lokalen, rooster van 50 minuten, et cetera. Wel hebben we met de bouw alvast rekening gehouden met de toekomst, bijvoorbeeld door flexibele wanden te maken, waarmee je grotere ruimtes kunt creëren. In coronatijd bleek dit heel fijn te zijn. Er is veel glas in het gebouw: je staat steeds in contact met buiten, met de natuur. De binnenkant is ook transparant, dat geeft verbinding met elkaar. Verbinding en sociale controle.

Vier jaar geleden zijn we begonnen met Eigenwijs Leren, een nieuw onderwijsconcept gebaseerd op het Zweedse Kunskapsskolan. De belangrijkste reden was dat docenten zagen dat er iets anders nodig was om leerlingen te motiveren dan alleen maar nóg harder zeggen dat ze toch echt huiswerk moeten maken. We erkennen nu meer dat elke leerling uniek is, dat iedereen iets anders nodig heeft voor zijn of haar ontwikkeling. Dat vraagt om een andere aanpak en organisatie. Leerlingen zijn eigenaar van hun leren; samen met hun coach bepalen zij wat ze nodig hebben.

We hebben bij het nieuwe onderwijsconcept niet gekozen voor een grote verbouwing met een vooraf vastgesteld plan: we kijken steeds wat nodig is en doen het stapje voor stapje. Dat is een goed besluit geweest. Ons onderwijs is nu horizontaal georganiseerd, elke jaarlaag zit in een bepaald deel van het gebouw. Door de flexibele wanden konden we makkelijk per jaarlaag een leerplein creëren, met lokalen eromheen. Per leerjaar is er ook een vaste groep coaches. Zij hebben een eigen teamruimte, dat maakt het overleggen en werken makkelijker. Bovendien weten de leerlingen dan waar hun docenten zijn. Een nieuw inzicht is dat we de leerpleinen effectiever kunnen organiseren: bijvoorbeeld thematisch, per leergebied, zoals talen en bèta. Door tijdens het gebruik steeds te kijken wat het beste werkt, lukt het beter om onze besluiten over aanpassingen aan het gebouw te baseren op de bedoeling van ons onderwijsconcept."

VO IN BEELD

Fotografie: Dirk Kreijkamp

Dit schooljaar
maken we voor
ieder nummer van
VO-magazine een foto
van een groep vrienden
op het Helen Parkhurst
in Almere.

Pauze

Qudsia, Ishita en Laryna (v.l.n.r.) hebben zo
een proefwerk. Ze kijken in de pauze nog
even snel in hun aantekeningen.

De rol van de bestuurder in het nieuwe inspectiekader

Sturen op kwaliteit

Vanuit het nieuwe onderzoekskader spreekt de Onderwijsinspectie besturen direct aan op de onderwijskwaliteit. Het afgelopen jaar heeft OCW in een pilot door B&T laten onderzoeken hoe de ondersteuning van bestuurders het best kan worden vormgegeven. Rombout de Wit (bestuurder Lauwers College) en Arn Bressers (voorzitter college van bestuur Onderwijsgroep Oost-Brabant) deden mee. Wat zijn hun ervaringen?

“Het kan niet meer zo zijn dat besturen aan de inspecteur vragen hoe hun scholen ervoor staan. Dan stellen we echt de tegenvraag: wat vindt u er zelf van?” Dit citaat van Alida Oppers, inspecteur-generaal onderwijs, gaat over het nieuwe inspectiekader. Het laat zien hoe de inspectie haar opdracht ziet: niet alleen de onderwijskwaliteit waarborgen, maar ook besturen stimuleren om op basis van hun ambities die kwaliteit verder uit te bouwen. Bestuurder Arn Bressers vindt het een helder verhaal. “Het is logisch dat de bal veel meer bij de bestuurders komt te liggen. Eigenlijk is het raar dat het vroeger anders was: dat de scholen op de onderwijskwaliteit werden aangesproken, terwijl je als bestuurder de eindverantwoordelijke bent. Nu legt de inspectie de verantwoordelijkheid helder en duidelijk bij ons neer. Ik heb lang in het hbo gewerkt, onder andere als opleidingsmanager; daar is die stap al veel eerder genomen.”

ONTWIKKELINGSGERICHT

Het nieuwe kader betekent een duidelijke verandering ten opzichte van het verleden. Niet alleen als het gaat om waar de verantwoordelijkheid ligt; ook het handelen van bestuurders is nadrukkelijker in beeld. Sturen op onderwijskwaliteit is voor besturen een relatief nieuw thema.

In de praktijk blijkt dat best lastig, zeker als besturen ook met fusies te maken hebben.

Dat geldt bijvoorbeeld voor het Lauwers College, dat in een krimpregio staat. “Als bestuurder heb je de verantwoordelijkheid om te kijken naar wat strategisch prioriteit heeft”, zegt bestuurder Rombout de Wit. “Niet alleen voor je school, ook voor de toekomst van de regio. In 2020 ben ik met twee andere scholen gesprekken over samenwerking dan wel fusie begonnen. Daarbij komt altijd onzekerheid om de hoek kijken. Het is erg fijn dat de inspectie dit meeneemt in de gesprekken en dat je als bestuurder je ambities en dilemma's kunt bespreken.” Ook Arn Bressers heeft met fusies te maken. Hij werd in 2018 bestuurder van het Commanderie College in Gemert en Beek en Donk. Onder zijn leiding fuseerde de school met het Willibrord Gymnasium in Deurne. In 2021 volgde daarop een fusie met het Jan van Brabant College in Helmond. “Mijn taak is te zorgen dat al onze scholen

‘Ik heb nooit gevoeld dat ik werd afgerekend’

Rombout de Wit

aan leerlingen goed onderwijs kunnen geven”, vindt hij. “Bijvoorbeeld door schoolleiders hun rol goed te laten invullen en uitvoeren.”

De afgelopen jaren heeft Bressers intensief contact gehad met de inspectie. Dat begon toen een van de locaties van het Commanderie College een herstelopdracht van de inspectie kreeg. “Ik was erg blij met de manier waarop de inspectie dit aanpakte, coöperatief en ontwikkelingsgericht. Ik heb nooit gevoeld dat ik werd afgerekend. Dat heeft geholpen om vooruitgang te boeken.”

PRACHTIGE KANS

Het doel van de pilot was om inzichten en kennis op te doen voor een ondersteuningsprogramma voor bestuurders.

Goed overleg met je directeuren is essentieel

Een jaar lang zijn tien besturen door B&T begeleid en is er onderzoek gedaan naar de uitkomsten.

Voor Bressers waren het nieuwe kader en de fusies binnen zijn bestuur de aanleiding om aan de pilot mee te doen. “Ik ben sterk gericht op samenwerking en leren met elkaar. Voor mij was het vrij natuurlijk om mee te doen. In mijn bestuur hadden de drie organisaties die door de fusies bij elkaar gekomen zijn, elk een andere aanpak. Daardoor lagen er vragen. Wat wordt bijvoorbeeld de

Hoe houd je zicht op de onderwijskwaliteit zonder een controleur te worden?

structuur waarin we aan onderwijskwaliteit gaan werken? Zelf kom ik niet uit het voortgezet onderwijs. Hoe houd ik goed zicht op de onderwijskwaliteit op zeven locaties?” Ook Rombout de Wit komt niet uit de sector: hij werkte eerder onder meer als bestuurder en directeur bij een uitgeverij, een uitvaartmaatschappij en een onderwijsadviesbureau. “Mijn overwegingen waren grotendeels hetzelfde”, zegt hij. “Kennismaken met het nieuwe kader. Wat is de verandering? Wat wordt er van bestuurders gevraagd? Het was een prachtige kans.” De pilot bestond uit twee delen. Als eerste kregen de deelnemende besturen advies over bestuurlijke kwaliteitszorg. Daarnaast vond actiegericht onderzoek plaats naar de benodigde ondersteuning. “Mijn focus lag op de onderwijskundige pijlers van onze school”, vertelt Bressers. “Hoe objectiever je die zodat je er iets mee kunt voor de onderwijskwaliteit? Hoe koppel je ze aan het nieuwe inspectiekader? Pijlers geven een mooi beeld van je onderwijsambities, maar je wilt de woorden betekenis geven. Kwaliteit moet zichtbaar worden in de school, in de klas. Als bestuur en directie kun je iets voor ogen hebben, maar leerlingen of docenten kijken daar soms heel anders naar. Ontwikkelingsgericht werken betekent voor mij dat er geen goed of fout is. Fouten maken mag, wel ben je verplicht ervan te leren. Dan is de kwaliteitscyclus een mooie en relevante spiegel.”

AANSCHERPEN

De deelnemers aan de pilot voerden gesprekken met de inspectie en ontmoetten elkaar voor intervisie. “Arn en ik hebben allebei te maken met ingrijpende veranderingsprocessen”, vertelt De Wit. “Zo’n pilot helpt je bij het denken daarover. We hebben bijvoorbeeld een bijeenkomst gehad met twee inspecteurs die nauw betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling van het kader. Het was mooi om van hen te horen wat de gedachten erachter zijn en waar de ruimte zit. Ook is het waardevol om je denken te spiegelen aan dat van collega-bestuurders.” De pilot liep tot het voorjaar van 2021, maar de intervisiegroep van Bressers bestaat nog steeds. “De organisaties van de bestuurders in die groep zijn ongeveer even groot, we hebben dezelfde vragen en dilemma’s”, zegt hij. “Hoe houd je zicht op de onderwijskwaliteit zonder een controleur te worden? Hoe zorg je dat plannen geen papieren tijgers worden? We bezoeken elkaar: het is interessant om te zien hoe ieder zijn of haar rol als bestuurder invult.” Ze bespreken de inspectiebezoeken: “Hoe heb jij je reflectie geschreven? Hoe beantwoord je vragen van de inspectie? Leren van elkaar is nodig om te blijven ontwikkelen. Dat

denken probeer ik in mijn organisatie te brengen en dan moet je als bestuurder het voorbeeld geven.”

BEWUSTZIJN

Voor het Lauwers College heeft de pilot veel opgeleverd, vertelt De Wit. “Onze directeuren zijn zich beter bewust geworden van de kwaliteitscyclus. De balans tussen toezicht en ruimte geven blijft wel spannend. Je wilt inderdaad geen controleur worden van je directeuren. Dat is ook een aandachtspunt bij onze fusie: samen werken aan een nieuwe kwaliteitsstructuur en -cultuur door rolvastheid en goed overleg met de directeuren.”

Bressers hecht eveneens aan rolvastheid in de gesprekken die hij voert met directeuren. “Die gesprekken moeten breed zijn, je kijkt samen hoe het beter kan. In de data-analyses en voorbereidende gesprekken zie je waar de pijn zit. Daar stel ik vragen over. Hoe is een bepaalde situatie ontstaan en wat zou de oplossing kunnen zijn? Hoe ga jij dat als schoolleider aanpakken en hoe kan ik jou helpen?” Hij is zich heel bewust van zijn invloed als bestuurder. “Kwaliteit is ongrijpbaar, de invloed die ik kan uitoefenen zit – kort gezegd – in de randvoorwaarden: geld en mensen. Daarom zijn die gesprekken zo belangrijk, daarmee kun je zorgen dat schoolleiders hun taken goed kunnen uitoefenen.” Goed overleg met je directeuren is essentieel, beaamt De Wit. “Op een positieve manier belangstelling laten zien. Als je signalen opvangt dat iets niet goed gaat, niet meteen een oordeel uitspreken, maar eerst open kijken.” Diezelfde

houding is belangrijk in het contact met de inspectie. “Zoals ik het nieuwe inspectiekader zie, mag je open zijn over je worstelingen. Elke organisatie heeft sterke en zwakke kanten, er is altijd werk aan de winkel. Het is goed om dat met de inspectie te bespreken: niet alleen je ambities, maar ook de dilemma’s en hoe je daarmee omgaat. Ik hoop dat de inspectie de *critical friend* is die met ons meedenkt.”

‘Zoals ik het nieuwe inspectiekader zie, mag je open zijn over je worstelingen’

‘VORM EEN MENING, ALS INDIVIDU EN ALS BEROEPSGROEP’

Senior adviseur Pieter Duits van B&T was nauw betrokken bij de pilot. Hij vindt het belangrijk dat kwaliteit onderwerp van gesprek is binnen de sector, om een eenzijdige focus op meetbaarheid te voorkomen.

“Bestuurders waren natuurlijk al verantwoordelijk voor de onderwijskwaliteit in hun scholen, maar sinds de invoering van het nieuwe inspectiekader in 2017 spreekt de Onderwijsinspectie hen daar direct op aan”, zegt Duits. “Daarnaast doet de inspectie meer onderzoek naar de situatie van de scholen. Voor veel bestuurders was dat een behoorlijke verandering. Het is nog niet zo lang geleden dat strategische beleidsplannen vooral over financiën, personeel en huisvesting gingen: onderwijskwaliteit was een zaak van de scholen. Daarom is het een sectorbrede uitdaging om het gesprek te laten gaan over wat ertoe doet. Het gevaar bestaat dat besturen een steeds nauwere definitie van kwaliteit gaan hanteren: wat is meetbaar? Daar wordt het onderwijs niet beter van. Onderwijskwaliteit gaat over meer dan alleen resultaten. Onder andere daarom is het ministerie van OCW deze pilot gestart: hoe kun je kwaliteitszorg op bestuursniveau versterken en hoe kun je bestuurders daarbij ondersteunen? We hebben de tien deelnemende besturen een jaar lang geholpen en geadviseerd. Tegelijkertijd hebben we onderzocht welke methodieken effectief zijn om schoolbesturen te helpen. Je ziet vaak dat kwaliteit en strategie naast elkaar bestaan. De ondersteuning is erop gericht deze meer te verbinden.”

SOFTE KANT

“Een mooie uitkomst vind ik dat veel deelnemers aangeven in het jaar van de pilot een betere bestuurder te zijn geworden”, vervolgt Duits. “We hebben hen bijvoorbeeld geholpen om de gesprekken met hun schoolleiding te laten gaan over de brede definitie van kwaliteit. Het probleem zit niet in het systeem of in het meten van de resultaten. Het zit in de vraag: hoe voer je een betekenisvolle dialoog met je directeuren? Hoe zorg je dat het niet alleen een verantwoordingsgesprek is, maar bijdraagt aan de kwaliteitscultuur? Wat moet je doen en weten om zicht te hebben op de kwaliteit van de scholen? Dat is best ingewikkeld. Je

gaat als bestuurder meer sturen op de softe kant van de organisatie in plaats van alleen op cijfers. Dat is lastig, maar het levert wel meer op.”

RECTOR-BESTUURDER

“De positie van de rector-bestuurder is ingewikkeld: wat is de relevantie van een bestuursgericht inspectiekader als je zowel bestuurder als directeur bent? Dat is echt anders dan als je voorzitter van een stichting met tientallen scholen bent. We hadden zo’n vijf rector-bestuurders in de pilot. Hun vraag was vooral wanneer ze worden aangesproken als bestuurder en wanneer als directeur. En of dat eigenlijk uitmaakt, als er helderheid is over hun rollen. Ik vind: ben je rector-bestuurder, gebruik het nieuwe onderzoekskader dan als impuls om je rollen te verhelderen. En kijk samen met andere functionarissen in je organisatie hoe je die rolinvulling voor iedereen zo functioneel mogelijk maakt. De dialoog die je voert en de duidelijkheid die dat geeft, zorgen dat je een helder verhaal hebt, ook naar de inspectie.”

GROTERE BESTUREN

Ook bij grotere besturen is de rol van de bestuurder van belang”, zegt Duits. “Hoe zorg je ervoor dat je op de hoogte bent wat er op al jouw scholen speelt zonder een heel bureaucratisch systeem op te tuigen? En zonder op de stoel van de directeur te gaan zitten? Je merkt dat de houding van bestuurders zich meer ontwikkelt in de richting van: ik ben verantwoordelijk, het is legitiem dat ik iets vind van onderwijskwaliteit. Al deze dilemma’s laten zien dat het belangrijk is dat bestuurders onderling ervaringen en vragen uitwisselen. Dat hebben we in de pilot met reflectiegroepen gedaan, en de meeste deelnemers zijn dat met elkaar blijven doen. Het is nieuw, het is een behoorlijke verantwoordelijkheid, dan is het goed dat je jezelf daar een mening over vormt, als individu en als beroepsgroep.”

‘Wat is de relevantie van een bestuursgericht inspectiekader als je zowel bestuurder als directeur bent?’

Alles
voor een
zelflerend
team.

Dat wíl je.

Ervaar de voordelen van E-WISE!

- 120+ online cursussen voor docenten en OOP'ers in het VO
- Altijd en overal toegang tot actuele kennis
- Ontwikkeld in samenwerking met experts uit de onderwijswereld
- Eigenaarschap over de eigen ontwikkeling
- Praktijkgericht

Vraag een gratis demo aan

www.e-wise.nl/vomagazine

Online nascholing
voor onderwijsprofessionals

e-WISE
Good To Know

IN DE PRAKTIJK

Tekst: Marijke Nijboer • Fotografie: Dirk Kreijkamp

Studenten inzetten op school

PAL voor de klas

Het onderwijs verrijken én toekomstige leraren werven: met de inzet van studenten slaan vo-scholen twee vliegen in één klap. Het Bonhoeffer College in Enschede doet het al jaren. 'De leerlingen noemen me mevrouw. Ze hebben geen idee!'

Het is vrijdagochtend en Marit Buiting, derdejaars student Gezondheidswetenschappen aan de Universiteit Twente, haast zich naar het Bonhoeffer College in Enschede. Om acht uur begint de les life & science die ze, samen met medestudent Kirsten de Vries, geeft aan een tweede klas vwo. Kirsten studeert werktuigbouwkunde. Zo kunnen Marit en zij elk vanuit hun eigen achtergrond accenten leggen in de lessen, die vooral gaan over biomedische technologie. Een pittig onderwerp, maar de leerlingen zijn gemotiveerd. Ze zitten in een vwo-plusklas, die wat uitdagender onderwijs krijgt dan reguliere klassen, en hebben bewust gekozen voor dit extra vak. "Dat merk je: het zijn kinderen die het leuk vinden om zich naast hun gewone schoolwerk te verdiepen in wetenschap", zegt Marit. Eerder gaf zij les aan een reguliere vwo-klas. "Voor hen was het een verplicht vak en zij waren best druk. Ze voelden in deze les meer vrijheid en praatten veel met elkaar. Ik vond het lastig om daar orde en structuur in te krijgen."

Marit en Kirsten werken bij het Pre-University programma van de Universiteit Twente. Pre-U is het programma met activiteiten voor vwo-leerlingen. Studenten kunnen zich aan de hand van hun kennis en interesse inschrijven voor bepaalde klessen, zoals ook die van Persoonlijk Assistent Leraar. Voordat studenten voor de klas mogen staan, worden zij eerst intern opgeleid. In totaal zijn er zeven studenten die als Persoonlijk Assistent Leraar (PAL) actief zijn op het Bonhoeffer College. Zij geven les in de eerste, tweede en derde klas en ondersteunen leerlingen bij het leren en oefenen van onderzoeksvaardigheden.

GROEIEN

Op het Bonhoeffer College worden de studenten begeleid door Charlotte Harder, coördinator van het vak life & science. Zij zit tijdens het eerste uur van de twee uur durende les achter in de klas. "Zeker in het begin houd ik

in de gaten of het goed gaat”, vertelt zij. “Ik zet huiswerk op de digitale omgeving van de school, houd evaluatie-gesprekken met de leerlingen en koppel die samen met tips terug aan de studenten.” Dat helpt, zegt Marit. “Ik leer hier veel, je groeit best snel.” Harder bespreekt met de schoolleiding hoeveel PALs de school nodig heeft en hoeveel uren de studenten mogen schrijven. Verder coördineert zij de studenteninzet op school zelfstandig. De activiteiten van Pre-U helpen leerlingen bij het ontdekken en ontwikkelen van hun talenten en interesses. Zo krijgen ze inzicht in wat studeren inhoudt, wat bijdraagt aan de overstap naar de universiteit. Daarin spelen de studenten een centrale rol. Harder: “We geven de leerlingen vaardigheden mee die ze straks op de universiteit nodig hebben. Wie kunnen dat beter doen dan studenten die het hedendaagse universitaire onderwijs en onderzoek meemaken? Vanuit die gedachte betrekken wij al een jaar of twaalf studenten bij ons onderwijs. Veel van onze docenten, ikzelf inclus, hebben een universitaire opleiding gedaan, maar wij zijn al langere tijd weg uit die omgeving. De studenten zitten er nog middenin. Dat is een meerwaarde.”

SPANNEND

Marit en Kirsten besteden wekelijks een uur aan voorbereiding van hun les, per app of telefoon. Ze beginnen elke les met een uitleg. Daarna presenteren ze een powerpoint met het programma voor die dag. Hun leerlingen zijn telkens ongeveer tien weken bezig met een project. Marit: “Ze kiezen zelf de onderwerpen voor de projecten; dat vinden ze heel leuk. Ze beginnen met vooronderzoek in de literatuur. Daarna bereiden ze een onderzoekje voor en dat brengen ze met een experiment en interview in de praktijk.” Bij wijze van afronding maakt de klas een wetenschappelijk tijdschrift, waarbij een zelf gevormde eindredactie het maakproces bewaakt.

PLATFORM STUDENTENINZET OP SCHOOL

Het platform Studenteninzet op school verenigt initiatieven uit het hele land waarbij bachelor- of masterstudenten uit het hoger onderwijs worden ingezet op vo-scholen. Het is een mes dat aan twee kanten snijdt, zegt voorzitter Ralph Meulenbroeks. “We helpen leerlingen met achterstanden én maken studenten warm voor het onderwijs.” De studenten worden vooraf getraind en bij het werk door een lerarenopleiding begeleid. Hun inzet wordt betaald uit de NPO-gelden. “Een gouden formule”, vindt Meulenbroeks. “Omdat er geen winst wordt gemaakt, zijn we vrij in de praktische uitwerking en de uitwisseling van informatie en materialen.” De training vooraf, met aandacht voor basale zaken zoals lesopbouw en het vasthouden van de aandacht, moet ervoor zorgen dat de studenten zich relatief snel kunnen redden. Tijdens terugkombijeenkomsten krijgen ze aan de hand van hun vragen extra tips mee. De school hoeft de studenten alleen wegwijs te maken; inhoudelijk begeleiden is niet nodig. “Ze worden student-assistenten”, onderstreept Meulenbroeks, “geen volledige leraren.” De studenten geven les, werken met kleine groepjes, ondersteunen bij het maken van profielwerkstukken en surveilleren. “Ze leren de vo-school én de lerarenopleiding kennen”, zegt Meulenbroeks. “Ze weten dus ongeveer waar ze terechtkomen als ze in het onderwijs verder willen.”

‘Veel van onze docenten zijn al langere tijd weg uit de universitaire omgeving, de studenten zitten er nog middenin’

Marit werkt nu voor het derde jaar bij Bonhoeffer. “Ik vond het als eerstejaars student heel leuk om het lesgeven uit te proberen. Maar het was ook best spannend. Ik dacht: wat als die kinderen meer weten dan ik? Maar als je dingen gaat uitleggen, blijkt dat nogal mee te vallen.” Tijdens haar Pre-U-traineeship liep ze een paar weken stage op verschillende soorten scholen. “Via een intern opleidingsprogramma kunnen we ons bij Pre-U verder verdiepen in onderwijsgerelateerde onderwerpen, door trainingen te volgen die ons interesseren. De Pre-U studenten die deze trainingen hebben afgerond, kunnen uiteindelijk activiteiten verzorgen in het Pre-U programma.” Marit ontdekte gaandeweg dat ze het voortgezet onderwijs echt leuk vindt. Een dag in de week PAL zijn is volgens haar een prettige bijbaan. “Je weet het hele jaar door dat je die dag aan het werk bent. Ik vind het werk heel leuk en natuurlijk speelt ook mee dat ik er iets mee verdien.” Ze vindt het een groot voordeel dat ze als PAL een eigen klas heeft. “Je hebt het hele jaar dezelfde leerlingen en kunt echt een band met ze opbouwen. Ik weet inmiddels van elke leerling wel ongeveer hoe ik hem of haar kan aansporen om mee te doen.”

‘PITTIG WERK’

Toen Marit op de basisschool zat, wilde ze al leraar worden. “Maar ik vind het werk in de praktijk wel lastiger dan ik

verwachtte. Stof overbrengen en iedereen bij de les houden, is best pittig. Ik denk dat het een uitdaging is om vijf dagen per week voor de klas te staan. Misschien wordt het gemakkelijker als je het wat langer doet. Ik denk nu dat ik het leraarschap misschien wel ga combineren met een andere baan. Parttime lesgeven over mijn eigen vakgebied, dat lijkt me wél leuk.”

Qua leeftijd staat Marit (21) tamelijk dicht bij haar leerlingen. Is dat een voordeel? Ze grinnikt. “De kinderen noemen me mevrouw en hebben geen idee. Ze vroegen zelfs of ik al kinderen heb. Inmiddels weten ze wel dat ik nog student ben en dat ik ook weleens uitga ‘s avonds. Ik kan wel meepraten over bepaalde dingen waar leerlingen het over hebben. Misschien dat ze je daardoor wat sneller vertrouwen.” De PAL-studenten zijn in dienst bij Pre-University, daar wordt de inzet van studenten tevens gecoördineerd. Harder van het Bonhoeffer: “Op basis van onze wensen wijzen zij ons bepaalde studenten toe. Het leuke is dat hier ook oud-leerlingen van ons tussen zitten.” Zij vindt het een meerwaarde dat ze studenten van verschillende studierichtingen binnenkrijgt. “Zo gaan onze leerlingen zien dat je voor universitaire studies verschillende vaardigheden nodig hebt. De studenten geven over het algemeen enthousiast les. Ze zijn jong, voor leerlingen benaderbaar en kunnen goed overbrengen wat er op de universiteit speelt.”

EFFECT MERKBAAR

In het hele land worden tegenwoordig studenten ingezet in het voortgezet onderwijs, onder meer bij het wegwerken van leerachterstanden. Er is nog geen onderzoek dat aantoonst in hoeverre de inzet van studenten helpt, maar Harder ziet wel degelijk effect. “We geven life & science in de onderbouw, en in de bovenbouw pik ik de leerlingen

‘Ik dacht: wat als die kinderen meer weten dan ik? Maar dat bleek mee te vallen’

die dit vak hebben gevolgd, er zo uit. Hun profielwerkstukken en de hele presentatie eromheen zijn bijvoorbeeld véél beter.” Ziet zij dat studenten door het werk op school warmlopen voor het leraarschap? Harder: “Dat verschilt echt per persoon. De studenten maken in elk geval kennis met het beroep. Sommigen vinden het geweldig, anderen zeggen: ik zie nu pas wat er allemaal bij komt kijken. Ook deze studenten zijn vaak prima PALs, maar ze gaan waarschijnlijk niet het onderwijs in.” Scholen die geïnteresseerd zijn in het inzetten van studenten, zijn welkom bij het platform Studenteninzet op school (zie kader). Voorzitter Ralph Meulenbroeks ziet dat sommige scholen bij de inzet van studenten liever de gebaande paden betreden. “Die doen bijvoorbeeld zaken met grote, commerciële bijlesaanbieders. Die bedrijven hebben het afgelopen jaar zeer agressief geworven.” Hij hoopt dat ook deze scholen de potentie van de inzet van studenten gaan zien. “De kwaliteit wordt geborgd, het project loopt over een lange termijn, de lerarenopleiding van de Universiteit Twente doet de inhoudelijke begeleiding en de kosten worden betaald uit de NPO-gelden. Bovendien zitten er geen commerciële partijen bij, dus we hebben niets van doen met aandeelhouders en hun belangen. Waarom zou je nog in zee gaan met de grote bijlesboeren?”

Kijk voor meer informatie over Pre-U en PAL op www.utwente.nl/pre-u en www.utwente.nl/pre-u/pal

GEZONDE LEEROMGEVING VAN ESSENTIEEL BELANG

BLR-Bimon | Klimaatoplossingen

Kalsbeek College | Woerden

**Luchtkwaliteit van uw
schoolgebouw verbeteren?**
**Check de online casus van
het Kalsbeekcollege.**

gezondlerenmetdepioniers.nl

SCAN MIJ

BLR-Bimon ontwerpt en installeert de nieuwste klimaatoplossingen sinds 1969. Nu is een gezond binnenklimaat belangrijker dan ooit. Maatwerk zorgt voor een optimaal klimaat en zo een veilige leeromgeving voor de student of leerling. Dan is het fijn om te weten dat achter de techniek die we leveren, een halve eeuw expertise en pionierschap schuilgaat.

BLR BIMON
PIONIRS SINDS 1969

Aardvletterweg 3A
3417 XL Montfoort

✉ info@blr-bimon.nl
☎ +31 (0)348 47 22 47

ONVERGETELIJK

Tekst: Jacques Poell • Fotografie: Dirk Kreijkamp

‘Ik ben blij met de les die ik geleerd heb’

Elizabeth de Velde (56)
Directeur onderwijs bij de VariO
Onderwijsgroep in Lelystad

“Ik ben mijn onderwijsloopbaan 31 jaar geleden begonnen als groepsleerkracht op een basisschool. Na twaalf jaar heb ik de overstap gemaakt naar het voortgezet onderwijs, een orthopedagogisch-didactisch centrum, een opdc. Daar was ik in feite ook weer groepsleerkracht: ik gaf net als op de basisschool alle vakken, maar dan in een klasje van tien leerlingen die om allerlei redenen extra ondersteuning en begeleiding nodig hadden.

Een van mijn leerlingen was een jongen met wat we toen asperger noemden, maar wat nu ASS, autisme-spectrumstoornis, heet. Hij vertoonde ernstige gedragsproblemen, was agressief en moeilijk aanspreekbaar. Het zorgteam van het opdc – met onder meer orthopedagogen en andere specialisten – was het er unaniem over eens dat we deze jongen niet de juiste begeleiding konden geven en dus naar het speciaal onderwijs moesten doorverwijzen. De toelaatbaarheidsverklaring was al gemaakt, maar toen kwam er een kink in de kabel: de ouders waren er absoluut op tegen. Zij wilden hem juist naar een reguliere vo-school hebben, en hun zoon zelf wilde dat volgens hen ook. We kwamen lijnrecht tegenover elkaar te staan.

Achter onze rug om hadden die ouders al een havo/vwo benaderd, een knusse dorpsschool met alleen onderbouw, en de zorgcoördinator van die school nam dan ook contact met ons op. Wij vertelden onze kant van het verhaal, waarop zij zei: ‘Mag ik bij jullie langskomen om hem een dagje in de klas te observeren?’ Dat vonden wij prima; we kregen wel vaker dergelijke verzoeken als we kinderen wilden doorschakelen naar het reguliere onderwijs. Maar we hadden er geen enkele fiducia in dat het in het geval van deze jongen goed zou kunnen komen.

Onze verbazing was dan ook groot toen die school liet weten dat ze het graag met hem wilden proberen. En die verbazing werd alleen maar groter toen we hoorden dat het daar heel goed met hem ging, dat hij rustig was en aansluiting had gevonden bij zijn klasgenoten. Zeker, hij had af en toe nog wel eens een woede-uitbarsting, maar met een time-out was dat goed te beheersen.

Die onderbouw heeft hij succesvol doorlopen – hoe het met hem verder is gegaan, weet ik niet. Maar voor mij was dit een onvergetelijke ervaring, die ik in mijn verdere loopbaan als leidinggevende heb meegenomen. Als ik in vergaderingen zit met docententeams of locatie-directeuren waarin iedereen het roerend eens is over wat er moet gebeuren en overtuigd is van het eigen gelijk, dan denk ik er weer aan terug. En dan weet ik dat je altijd moet blijven openstaan voor andere inzichten en zienswijzen. Dat je de wijsheid niet in pacht hebt. Ook al denk je te handelen naar beste weten en met de beste intenties, je kunt er nooit helemaal zeker van zijn dat je het bij het rechte eind hebt. De gang van zaken rond die jongen en zijn ouders was op dat moment voor mij bepaald niet fijn, maar ik ben heel blij dat ik de les die ik ervan geleerd heb, sindsdien met me meedraag.”

Welke leerling of collega maakte het meeste indruk? Welke gebeurtenis is onvergetelijk? In deze serie vertellen schoolleiders, bestuurders en docenten over die ene persoon of gebeurtenis die hen altijd bij zal blijven.

Welke collega, leerling of gebeurtenis zult u nooit vergeten?

Laat het ons weten via: redactie@vo-raad.nl

oo.nl

leer • lach • ontwikkel

“Eindelijk alle opleidingen op één plek!”

voor jouw werkplezier en persoonlijke ontwikkeling

Scan & ontdek

- > 4000 opleidingen
- > 2500 boeken
- > 50 magazines

ABB CYLON® HVAC SMART BUILDING SOLUTIONS

ABB FusionAir® Smart Sensor

4-in-1 sensor voor optimale luchtkwaliteit en comfort in scholen

Recent maakte de overheid 17 miljoen euro subsidie vrij om de luchtkwaliteit in klaslokalen te verbeteren. Met de FusionAir® Smart Sensor biedt ABB nu een intelligente 4-in-1 sensor voor temperatuur, vochtigheid, CO₂ en VOS (Vluchtige Organische Stoffen), die uitermate geschikt is voor deze subsidie-regeling. Het compacte en fraaie ontwerp is voorzien van een uniek duidelijk afleesbaar display en kleuren LED's aan boven- en onderzijde. Deze LED's maken de gebruiker in één oogopslag duidelijk wat de luchtkwaliteit in een bepaalde ruimte is. Een verplichting voor scholen in Nederland!

De eenvoudige integratie in bestaande HVAC-systemen maakt van de ABB FusionAir® Smart Sensor een solide en toekomstbestendige oplossing. Meer weten over hoe ABB u kan helpen bij een gezond binnenklimaat voor scholen? Scan de QR code of ga naar **to.abb/J8SkFBMh**

HET GEZONDE KLASLOKAAL NU & NA CORONA

Ga fluisterstil het gevecht aan met fijnstof en virussen in de klas. Met LightAir luchtreinigers verbetert u direct het welzijn van leerlingen én leraren en verlaagt u het ziekteverzuim. Vandaag besteld, morgen in gebruik. Geen verbouwing nodig!

“Je weet niet wat je meemaakt. Het is net of je in de bergen staat, zo schoon ruikt het. Het voelt gewoon hartstikke fris.”

André Visser, directeur CSG De Lage Waard

99⁹⁹%

minder fijnstof
& virussen

LightAir lucht-
reiniging voor **gelijke kansen** in het onderwijs, ook voor kinderen met allergie en astma.

- betere concentratie & leerprestaties
- de beste luchtkwaliteit
- stil & energiezuinig

97%

minder risico op
virusoverdracht

Voorkom virus-
overdracht met de
LightAir viruskiller
en **verlaag verzuim** van
leerlingen én leraren.

- 20% lager verzuim
- vernietig virussen in de lucht om u heen en voorkom besmetting
- wetenschappelijk bewezen*

- Snelle installatie
- Eenvoudig inpasbaar
- Energiezuinig
- Ruim assortiment
- Hoge kwaliteit
- Onderhoudsarm

Lees meer op
ademschonelucht.nl

ademschonelucht.nl
Onderdeel van **Habitat Solutions**

AIRMASTER®

Airmaster BV · Lage Mosten 49, 4822 NK Breda
T: 0103070625 · info@airmaster-bv.nl · www.airmaster-bv.nl

* Blijkt uit onafhankelijk onderzoek aan het Karolinska instituut in Zweden, gepubliceerd in Nature Scientific Reports 2015.

Online special

Ga voor een frisse school!

Een goed binnenklimaat op scholen is een voorwaarde om goed te kunnen leren én te kunnen werken. Maar hoe kom je daar? In dit online dossier vind je nuttige tips van onder andere op deze pagina benoemde instanties én geeft Wouter Wijma, voorzitter van Vereniging voor Binnenklimaat Nederland advies. Ga naar binnenklimaatopscholen.nl/qr/binnenklimaat-vo-magazine of scan de QR-code om naar het online dossier te gaan.

Scan de QR-code →

CAG Groep

Gezonde lucht op school

De luchtkwaliteit is op veel scholen niet optimaal. CAG Groep helpt bij het inzichtelijk maken van de luchtkwaliteit, zodat docenten en leerlingen in een gezonde omgeving leren en werken. Heeft u zorgen over de luchtkwaliteit in uw school? Neem contact op met de CAG Groep.

Airmaster

Decentraal ventileren, beter leren!

Op zoek naar een ventilatie-oplossing die makkelijk inpasbaar, energiezuinig en fluisterstil is? Ontdek hoe u uw school gezond en veilig kan ventileren!

ABB FusionAir®

Garantie voor luchtkwaliteit

De ABB FusionAir® Smart Sensor is een 4-in-1 sensor die temperatuur, vochtigheid, CO2 en VOS meet én zichtbaar maakt voor een gezond binnenklimaat in scholen.

Habitat Solutions

Het gezonde en veilige klaslokaal

Verwijder 99,99% van alle fijnstof en virussen en voorkom virusoverdracht, ook zonder ventilatiesysteem. LightAir luchtreinigers verbeteren het welzijn van leerlingen én leraren en verlagen ziekteverzuim.

BLR & Bimon

Coronaproof en toekomstbestendig

Door de coronapandemie staat het onderwerp 'goede ventilatie op scholen' hoog op de agenda. Een goede reden voor het aanvragen van een gedegen advies of een ventilatiecheck.

HCS Happy Innovation

Metten = weten

Gezonde lucht is nodig om goed te presteren en gezondheidsklachten te voorkomen. Maak daarom gebruik van CO2-meters. Ze meten alles wat nodig is voor een perfect binnenklimaat.

WOLF Energiesystemen

Een gezonde leeromgeving met goede ventilatie

Goed ventileren is essentieel voor een gezonde en prettige leeromgeving. Laat u informeren hoe u een optimaal binnenklimaat creëert met een ventilatie-oplossing van WOLF.

COLUMN

Fotografie: Goffe Struiksma

Mondeling

Onlangs op het programma: de mondelinge examens. Een klein halfuur een leerling langzaam zien verkrummen in een poging iets zinnigs te zeggen over hedendaagse (Van Essen, Atangana Bekono, Amatmoekrim) of iets minder hedendaagse (Elsschot, Bordewijk, Multatuli) literatuur, of in ieder geval niet door de mand te vallen. Af en toe opveren als je een lezer tegenover je vindt. Iemand met gevoel voor stijl, iemand die zijn persoonlijke verhaal aan een boek koppelt, bijvoorbeeld. Elk jaar denk ik werktuigelijk: wordt Vestdijk nog gelezen? Telkens is het antwoord nee, en nooit vind ik het erg. Ik lees zelf ook geen Vestdijk. Waarom niet? Tja, er is zoveel te lezen, Vestdijk staat gewoon niet vooraan. En de meeste schrijvers worden nu eenmaal vergeten, hun boeken worden vergeten. Het enige boek dat vermoedelijk alles zal overleven, is *Het gouden ei*. De kakkerlak van de Nederlandse literatuur.

En elk jaar denk ik, tegen beter weten in: mijn volgende boek moet ook een dun boekje zijn. Een simpel verhaal, één perspectief, niet meer dan honderdveertig pagina's. Met die meerstemmige kiloknallers die ik tegenwoordig produceer, zal ik nooit een leeslijstklassieker op mijn naam krijgen. Ik wil ook een kakkerlak in mijn oeuvre.

Onlangs verdedigde een vijfdeklasser in een betoog het standpunt dat literatuur bij het vak Nederlands maar helemaal moest worden afgeschaft, want de rol van literatuur in de samenleving zou toch al gemarginaliseerd zijn. Ik gniffelde toen ik het las en moest denken aan Kluun, die ooit opperde Reve van de leeslijst te halen, en vervolgens aan de reactie van Peter Buwalda. 'Ja', schreef die, 'goed idee, laten we dan ook meteen wat Van Goghs in de fik steken.'

Zo ongeveer meanderen mijn gedachten tijdens die zestig examens. Ik ben er wel, en ik ben er niet. Ik draai stationair. Het ligt niet aan de leerlingen. Ik bedoel, probeer maar eens met een volwassene over een roman te praten – je krijgt er zelden zin van om te lezen. (Tip: wantrouw leesclubs.)

En toen veerde ik dus op, zomaar, halverwege een gesprek. De leerling van dienst vertelt over haar gezin, een inter-generationeel conflict, de pijn van jaren geleden die er nog steeds is... over een onwillige Turkse familie, een bekering – en dat allemaal op zo'n wijze manier, zo helder geformuleerd, dat ik, nou ja, wakker schrok. Het doet er niet toe welk boek de aanleiding was, het gaat erom dat een boek de aanleiding was.

Ik luisterde en stelde vragen, ik was alert, ik schakelde op, een paar versnellingen, snel achter elkaar. Dit ging niet meer over boeken. Of niet alleen maar. En tegelijkertijd ging het er natuurlijk heel erg over. Het ging over meer. Hoe ik dat 'meer' zou moeten omschrijven, vroeg ik me afloop van het examen af. Ik twijfelde, maar uiteindelijk leek 'leven', me nog het beste woord.

Lang had ik overigens niet om stil te staan bij wat er zojuist was gebeurd, want de volgende kandidaat betrad het lokaal, in zijn hand een stukgelezen exemplaar van *Het gouden ei*.

Martijn Simons

Schrijver en docent Nederlands aan het Erasmiaans Gymnasium

Onderzoek: minder is soms beter

Onderwijsonderzoek biedt onvoldoende zicht op de relatie tussen onderzoek en de verbetering van het onderwijs. Dit inzicht bracht onderwijsprofessor Gert Biesta ertoe om een aantal teksten die hij in de afgelopen tien jaar over dit onderwerp geschreven heeft, te bundelen en in boekvorm uit te geven. In eerste instantie in het Engels (Biesta, 2020) en nu ook in een Nederlandse vertaling. Met het boek wil hij vragen en thema's voor het voetlicht brengen die in meer 'orthodoxe' en meer op de onderzoeksmethoden gerichte inleidingen in onderwijsonderzoek vaak buiten beeld blijven. Met name om een aanzet tot discussie en verdere verkenning en verdieping van het discours te bieden. Wat zijn dan die 'marginale en soms zelfs vergeten' vragen over onderwijsonderzoek? Volgens Biesta zijn dat er drie: waarvoor zou onderwijsonderzoek goed kunnen zijn, wat kan er met zulk onderzoek bereikt worden en van welke grenzen en beperkingen moeten onderwijsonderzoekers zich bewust zijn? De beantwoording daarvan levert in de acht hoofdstukken waaruit het boek bestaat, boeiende en soms ook tegendraadse opvattingen en inzichten op. Zo bekritiseert Biesta het idee dat onderwijsverbetering een kwestie zou zijn van het vergroten van de effectiviteit van het handelen in het onderwijs. Onderwijsverbetering begint volgens hem bij de vraag naar het doel en de bedoeling van het onderwijs en moet in het kader

daarvan begrepen worden. Aan iedere poging om het onderwijs te verbeteren, hangt een prijskaartje, niet alleen financieel. Ook de kosten van de manier waarop verbetering tot stand gebracht kan worden, moeten meegenomen worden in iedere poging om onderwijs te verbeteren. Een ander voorbeeld van wat je 'dwarsdenken' zou kunnen noemen, heeft betrekking op de heersende overtuiging dat de onderwijspraktijk *evidence-based* of *evidence-informed* zou moeten zijn. Zo geredeneerd zou onderwijsonderzoek dat evidence moeten aanleveren in de vorm van wat wel en niet zou 'werken'. Biesta plaatst hier vraagtekens bij en formuleert uiteindelijk een alternatieve kijk op de relatie tussen onderzoek en de verbetering van onderwijs. Maar het meest prikkelend is toch wel het nawoord waarmee hij het boek afsluit. Hij vraagt zich daarin eerst af hoeveel onderzoek het onderwijs eigenlijk nodig heeft, om te eindigen met de suggestie dat minder onderzoek soms beter is dan meer onderzoek. Biesta benadrukt dat zijn boek niet bedoeld is als een alternatieve inleiding in het onderwijsonderzoek of een alternatieve manier van onderzoek doen. Ook wil hij de meer 'orthodoxe' literatuur niet ondermijnen. Hij wil deze alleen in een breder perspectief plaatsen en, niet in de laatste plaats, de lezer *Denkanstöße* geven. En dat is hem prima gelukt.

Gert Biesta
Onderwijsonderzoek
Een onorthodoxe introductie
ISBN 978 90 244 3943 0

Spelinzicht

Het spel van macht en invloed op de werkvloer komt in iedere organisatie voor. Het kent verschillende verschijningsvormen – mooie en minder mooie – en het resultaat is nauwelijks voorspelbaar. Politiek is een alledaags en nuttig onderdeel van de sociale dynamiek tussen mensen en daarom is het goed te weten waar het vandaan komt en hoe het spel gespeeld wordt. Daarover gaat dit boek. Het is vooral geschreven voor leidinggevers, omdat uit onderzoek blijkt dat vooral zij veel baat hebben bij spelinzicht en het vaardig gebruik maken van de machtsdynamiek in organisaties. Het zijn met name de vele voorbeelden uit de praktijk die voor herkenning en inzicht moeten zorgen.

Math de Vaan
Machiavelli op de werkvloer
Politieke vaardigheden voor managers
ISBN 978 90 244 4308 6

3 = 1

Organisaties moeten meer wendbaarheid en verandervermogen ontwikkelen om een goed antwoord te hebben op de uitdagingen waarvoor zij staan. Dat inzicht is niet nieuw, evenmin als dat daarvoor nieuwe vormen van leiderschap nodig zijn, met meer zelfstandigheid voor professionals en teams. Maar lukken wil dat vaak nog niet. Het praktijkmodel van Nientied en Martin belooft dat wel. Het is gebaseerd op een visie waarin zelfleiderschap de basis vormt, waarin *empowering* leidinggevers dat zelfleiderschap ondersteunen en waarin leiderschap meer gedeeld wordt. In hun boek bespreken zij deze drie leiderschapspraktijken en laten zij zien hoe die verweven zijn. Het model biedt concrete handvatten om deze vormen van leiderschap in praktijk te brengen.

Peter Nientied en Jantien Martin
De Sweet Spot van leiderschap
Waar visie, autonomie en motivatie samenkomen
ISBN 978 90 470 1584 0

Zes tegen stress

Wat is stress, hoe kun je het aanpakken en vooral: hoe kun je het voorkomen? Die vragen staan centraal in een praktisch handboek dat bedoeld is voor iedereen die regelmatig stress ervaart of anderen helpen wil beter met stress om te gaan: mentoren, coaches maar ook leidinggevers. Het eerste deel van het boek is het meest theoretisch, het tweede deel draait om de Zes tegen Stress: een aanpak gebaseerd op zes factoren die helpen stress succesvol te lijf te gaan: persoonlijke ontwikkeling, beweging, mindfulness, voeding, spelen en rust.

Jan Jaap Verolme
Handboek Stress te Lijf
ISBN 978 90 244 4669 8

Informeel

Informeel leiderschap komt overal voor waar mensen met elkaar proberen iets tot stand te brengen. Toch is er nog maar weinig onderzoek naar dit fenomeen gedaan, terwijl informeel leiderschap bij uitstek past bij een onderwerp dat wel populair is: professionele autonomie. De auteur wil in de onmiskenbaar aanwezige behoefte voorzien door het onderwerp van meerdere kanten te belichten zodat de lezer voldoende input krijgt om zijn of haar rol als informeel leider optimaal te vervullen. In een van de bijlagen noemt hij onder meer aandachtspunten voor informeel-leiderschapsbeleid.

Peter van Lonkhuyzen
Informeel leiderschap
Leidinggeven zonder de baas te zijn
ISBN 978 90 244 4423 6

‘Ik wilde me niet door angst laten leiden’

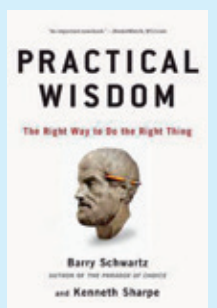
Frank Dost is rector van het Gymnasium Celeenum in Zwolle:

“Dit boek bouwt voort op de deugdenethiek van Aristoteles en gaat over de vraag hoe je een deugzaam mens wordt. En dan niet in de zin van braaf, maar van uitmuntend of virtuoos, zoals Aristoteles het bedoelde. De auteurs weten goed te verwoorden hoe je ook in de huidige tijd van protocollen en structuren moet blijven nadenken over wat jij goed vindt om te doen. In de afgelopen coronaperiode vond ik dat de belangrijkste vraag. Er kwam veel regelgeving op scholen af, het was heel top-down. Ik heb me steeds afgevraagd wat ik zelf het beste vond binnen de context waarin ik leidinggeef. In februari 2020 zijn we bijvoorbeeld met onze school naar Rome gereisd. Volgens de richtlijnen mocht dat, maar in Bergamo was al een corona-uitbraak. Dat wisten we en toch zijn we gegaan. Ik vond het best spannend en was bang dat ik de krantenkoppen zou halen als er iets zou gebeuren, maar ik wilde me niet laten leiden door angst.

Practical Wisdom helpt me om mijn handelingsruimte te onderzoeken. Schoolleiderschap is een ambacht dat ik aan het leren ben. Daar hoort bij dat ik fouten maak en dat ik reflecteer op mijn beslissingen. Met behulp van dit boek onderzoek ik welke waarden ik van belang vind en hoe ik op basis daarvan keuzes maak.”

Mijn favoriet

Practical Wisdom
The Right Way to Do the Right Thing
Barry Schwartz en Kenneth Sharpe
ISBN 978 15 944 8543 5

Wachten op jeugdzorg? Het kan ook anders

School is meer dan alleen leren

Op elke school voor voortgezet onderwijs zitten jongeren met problemen. Oók op een havo/vwo-school. In hun boek *School is meer dan alleen leren! Pubers met een verhaal* beschrijven Ineke Kroese en Stephan Göbel wat zij in hun dagelijkse werk als schoolmaatschappelijk werker en leerlingcoördinator meemaakten.

Een meisje dat misbruikt wordt door haar vader, een jongen die een gendertransformatie ondergaat, een leerling met anorexia en een jongen die zijn moeder verliest: ze zijn allemaal hoofdpersoon in een van de verhalen van Ineke Kroese, die dertien jaar werkte als schoolmaatschappelijk werker binnen een ondersteuningsteam voor leerlingen bij OSG Singelland in Drachten. De verhalen die ze na haar pensionering opschreef, zijn echt gebeurd en werden alleen aangepast zodat ze niet te herleiden zijn tot herkenbare personen. “De thema’s die in het boek aan bod komen, spelen op iedere vo-school, in heel Nederland”, vertelt Kroese. “Maar veel mensen realiseren zich dat misschien niet.”

NIET ZICHTBAAR

“Leerlingen met problemen zitten ook niet alleen maar op het vmbo en komen niet alleen maar uit achterstandswijken”, vult Stephan Göbel aan. Göbel was leerlingcoördinator op het Drachtster Lyceum en jarenlang collega van Kroese. Hij schreef in het boek een tiental columns waarvoor ook hij putte uit zijn ervaringen op school. “Het Drachtster Lyceum is een school voor havo/vwo met een

OVER HET BOEK

School is meer dan alleen leren! Pubers met een verhaal werd in 2021 in eigen beheer uitgegeven door OSG Singelland. Een exemplaar bestellen kan door een mail te sturen naar info@singelland.nl. Een boek kost 10 euro plus verzendkosten.

hoogopgeleide ouderpopulatie. De helft van onze leerlingen komt uit het buitengebied, uit de dorpen rondom Drachten. Maar ook op onze school gebeurt van alles. Voor een buitenstaander is het misschien moeilijk te geloven dat er met leerlingen van onze school zoveel aan de hand is wat niet zichtbaar is.”

IEDEREEN AAN TAFEL

“Met dit boek willen we laten zien hoe belangrijk het is dat scholen en jeugdhulpverlening nauw samenwerken”, vertelt Kroese. “Door de transitie van de jeugdzorg naar gemeenten is de zorg op veel plaatsen helaas nog onbereikbaar geworden dan voorheen.”

OVER DE AUTEURS

Voor haar pensionering in 2020 werkte Ineke Kroese dertien jaar bij OSG Singelland. Het einde van haar loopbaan viel middenin de coronacrisis, in juni 2020. Om toch haar ervaringen te kunnen delen, greep ze de crisis aan om enkele verhalen op papier te zetten. Stephan Göbel is docent en teamleider op het Drachtster Lyceum (onderdeel van OSG Singelland) en voormalig collega van Ineke. Hij vulde haar verhalen in het boek aan met columns. De tekeningen in het boek werden gemaakt door leerlingen van OSG Singelland.

‘Ik zat soms binnen een uur met een leerling aan tafel wanneer een docent zag dat er een probleem speelde’

problemen van leerlingen op school of thuis direct met allerlei disciplines bespreken en heel gericht aanpakken. Uiteraard spelen ouders van leerlingen hierbij een belangrijke rol; met hen wordt altijd samengewerkt.”

INTENSIEVE SAMENWERKING

Dat de school de juiste plek is om zo’n team te organiseren, is voor Kroese evident: “Juist op school kun je het zien wanneer het niet goed gaat met een leerling. Kinderen moeten nu eenmaal naar school en de meesten doen dat ook. Doen ze dit niet of laat een leerling bepaald probleemgedrag zien, dan is er waarschijnlijk iets aan de hand. Leraren zien de kinderen dagelijks en kennen ze door en door. Wanneer er iets speelt, merken zij dat vaak meteen. Ik vond het geweldig dat ik soms binnen een uur met een leerling aan tafel zat wanneer een docent, een mentor, een teamleider of de leerlingcoördinator zag dat er een probleem speelde.”

Die snelheid is cruciaal, zegt Kroese: “Drie maanden wachten tot je aan de beurt bent bij de jeugdhulpverlening, is voor een leerling vreselijk lang. Helaas is een dergelijke wachttijd in de jeugdzorg meer regel dan uitzondering. Op OSG Singelland hebben we laten zien dat het ook anders kan, nu jeugdzorg en school intensief samenwerken in de school. Dat is fijn, want we hebben natuurlijk hetzelfde doel: het welzijn van kinderen verbeteren en ervoor zorgen dat zij een diploma kunnen halen.”

‘Drie maanden wachten tot je aan de beurt bent, is voor een leerling vreselijk lang’

Kroese vond het werken in ondersteuningsteams met professionals op de school een heel bevredigende oplossing: “Bij OSG Singelland is ervoor gekozen om vroegtijdige signalering en het inventariseren van problemen direct en snel op te pakken. Het ondersteuningsteam van de school heeft eigen maatschappelijk werkers, orthopedagogen en psychologen, die in dienst zijn van het Expertisecentrum Singelland en die verbonden zijn aan een specifieke locatie. Verder zit ook een GGD-schoolverpleegkundige in het team en soms een logopedist. De politie, een leerplichtambtenaar of iemand van het samenwerkingsverband schuiven aan als dat nodig is. Met elkaar kun je zo

KERSTAVOND

De verhalen van Kroese zijn aangrijpend. Vooral het verhaal van het meisje dat ze op kerstavond oppikte bij een bushalte raakt haar nog steeds:

“Mevrouw, ik sta dus in een bushokje ergens aan de rand van de Wilgen. Papa en ik hebben ruzie gehad en hij heeft de deur van mijn kamer kapot getrapt. Ik was echt heel vet-bang voor hem. Hij was hartstikke dronken en schreeuwde steeds maar. Ik wilde naar mijn vriendin in Drachten, maar nu rijden de bussen niet op kerstavond. Ik ben zó bang mevrouw en durf nu niet meer terug naar huis. Wat moet ik doen? Ik had uw visitekaartje nog en daarom bel ik u maar...”
Ilona’s stem slaat over van spanning en het is even stil na dit verhaal. Mijn gedachten gaan als een razende tekeer. Wat kán ik doen, wat móet ik doen, wat mág ik doen? [...]

In gedachten reken ik snel uit dat ik er zeker 20 minuten over doe om in het dorp van Ilona te komen. Wat zou ik daar dan kunnen doen? Hoe zal ik haar aantreffen en hoe moet het dan allemaal verder? “Mevrouw, ik weet echt niet wat ik moet doen en het is hier zo koud. Kunt u mij ophalen en dat we dan kunnen bespreken hoe het verder moet?”, roept een panikerige Ilona door de telefoon.

Uit: Ilona

‘Werken met ondersteuningsteams met professionals is een heel bevredigende oplossing’

Deze 8 collega's veranderen van baan

→ **Lian van Erp** is sinds 1 februari de nieuwe directeur van MET Praktijkonderwijs Waalwijk. Van Erp was werkzaam als teamleider op praktijkschool Het Kwadrant in Weert. Tot de zomervakantie vervult ze haar nieuwe functie samen met Ton Milatz, die daarna met pensioen gaat.

→ Rector-bestuurder Hanneke Koster van het Cambium College in Zaltbommel heeft **Koen Evers** benoemd tot conrector havo-vwo. Evers is nu teamleider havo bovenbouw en zal na de zomervakantie de huidige conrector Tom van den Brink opvolgen. Van den Brink gaat met pensioen.

→ De bestuurder van CSG Liudger in Drachten, Joop Vogel, heeft **Robbert van Kesteren** benoemd als directeur CSG Liudger, locatie Splitting. Van Kesteren volgt **Wytze Algra** op, die op 1 maart directeur-bestuurder is geworden bij het samenwerkingsverband

voortgezet onderwijs Groningen Ommelanden. Van Kesteren werkt nu nog als afdelingsleider Vakcollege bij csg Bogerman in Sneek. Daarvoor was hij teamleider en plaatsvervangend directeur bij het Terra vmbo-groen in Oldekerk. Zijn benoeming gaat in op 1 augustus 2022.

→ De raad van toezicht van Stichting Laurens Lyceum heeft **Dick Middelhoek** benoemd tot rector/bestuurder van het Laurens Lyceum in Rotterdam. Middelhoek trad op 1 april formeel in dienst, maar vervulde de functie al op interimbasis. Middelhoek is al twintig jaar trainer/coach en interim schoolleider in het vo.

→ **Frank Neefs** wordt per 1 augustus de nieuwe directeur-bestuurder van de Mondia Scholengroep. Deze scholengroep bestaat uit SSG Nehalennia in Middelburg en het Scheldemond College in Vlissingen. Neefs volgt Guus Hagt op, die in september met

pensioen gaat. Neefs is nu interim-bestuurder van het DaCapo College in Sittard-Geleen en was eerder onder meer directeur van het Zwin College in Oostburg en voorzitter van het samenwerkingsverband Passend Onderwijs Zeeuws-Vlaanderen.

→ **Jan Willem Poortvliet** is gestart als rector van het Gymnasium Haganum in Den Haag (Stichting VO Haaglanden). Hij was drie jaar rector van het Stanislascollege Pijnacker. Daarvoor werkte hij als conrector op het Maerlant-Lyceum in Den Haag.

→ Het bestuur van het Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Zuid-Utrecht heeft **André van Schie** benoemd tot onafhankelijk voorzitter. Van Schie heeft veel ervaring in het openbaar bestuur en is tevens directeur van een milieu-adviesbureau in Utrecht.

Mijn overstap

‘Begrijpen voordat je begrepen wordt’

Sinds 1 januari is Antje de Boer directeur van Dalton Dokkum, een school met 435 leerlingen die onderdeel is van Piter Jelles. Ze werkte hiervoor als interim-schoolleider op Plein Joure.

Waarom deze overstap?

“Mijn opdracht in Joure was afgerond. Maar belangrijker voor mij was dat Dalton Dokkum een school is waar leerlingen en medewerkers hun eigen keuzes kunnen en mogen maken. Ik geloof absoluut dat autonomie motiveert en wilde mezelf daar al langer in verdiepen. Dan is daltononderwijs een logische keuze.”

Wat laat je achter?

“Plein Joure is een samenwerkingsschool van het christelijke Bornego College en de openbare OSG Sevenwolden. Die scholen waren elkaars concurrenten. Hoewel we in hetzelfde gebouw zaten, waren we verder gescheiden. Nu zijn de scholen niet alleen organisatorisch gemengd, er is ook een gezamenlijke identiteit ontwikkeld.

Daarnaast hebben we de afgelopen jaren veel onderwijskundige vernieuwingen doorgevoerd. Ik heb dat alles gedurende drie jaar mogen begeleiden en dat was erg interessant.”

Waar ga je aan werken in je nieuwe baan?

“Ik vind het heel belangrijk dat je eerst begrijpt voordat je begrepen wordt. Ik kijk dus eerst hoe de school in elkaar steekt en wie de mensen zijn die er werken. Dalton Dokkum heeft een heel betrokken en goed pedagogisch onderlegd team. Dat is een solide basis. De school is in een paar jaar tijd wel flink gegroeid. We moeten er samen voor zorgen dat de hoge kwaliteit van het onderwijs gewaarborgd blijft, ook nu we zoveel groter zijn geworden. Dat zijn we verplicht aan alle leerlingen en ouders die voor onze school hebben gekozen. Gelukkig was de daltonvisite die we net achter de rug hebben, positief. Dalton Dokkum is een school waar iedereen wordt gezien. Leerlingen en ouders ervaren dat echt zo. We willen op school leerlingen en medewerkers blijven uitdagen.”

Advertentie

EEN JAARROOSTER ZONDER ZORGEN

BEGELEIDING VOOR UW TEAM

Onder begeleiding van een adviseur met uitgebreide kennis van de jaarroostering, maakt uw team het jaarrooster zonder problemen. Wij helpen uw team door middel van procesbegeleiding met het zetten van de juiste stappen op het juiste moment.

ADDITIONELE CAPACITEIT

Bent u op zoek naar extra ondersteuning voor uw team? Onze direct inzetbare roosterspecialisten zorgen er samen met uw team voor dat het jaarrooster tijdig opgeleverd wordt. Zo houden uw eigen roostermakers de ruimte om de dagelijkse gang van zaken te waarborgen.

COMPLEET JAARROOSTER

Naast begeleiding of ondersteuning kunnen wij ook het gehele proces rondom de jaarroostering uit handen nemen. Bijvoorbeeld de roosterwijzigingen en het beheer. Wij zorgen voor een soepel verloop van begin tot einde, zo krijgt uw school een jaarrooster zonder zorgen.

Onze Omix VO Professionals staan voor u klaar!

Kijk voor meer informatie op www.omix.nl
Of neem direct contact met ons op via 0570 56 35 55

omix
Beter Onderwijs

VRAAGBAAK

Tekst: Bart van Aalst

Pesten – hoe is het wettelijk geregeld?

Leden van de VO-raad kunnen met al hun vragen over onderwijs- en werkgeverszaken terecht bij de Helpdesk VO. Deze keer: pesten op school. Zijn hier wettelijke regels tegen en wat kunnen scholen doen om pesten tegen te gaan?

DE KWESTIE

Pesten op school is van alle tijden. Het kan verbaal of fysiek plaatsvinden, en tegenwoordig ook digitaal, bijvoorbeeld door het sturen van vervelende chatberichten of het online zetten van foto's. Pesten is geen plagen. Het begint vaak waar plagen ophoudt, maar het is lastig aan te geven waar de grens ligt, als die er al is.

DE REGELS

Sinds 1 januari 2006 moet elke school een veiligheidsplan hebben. Dit is geregeld in artikel 3 Arbeidsomstandighedenwet, artikel 3b WVO en in artikel 18.7 CAO VO. Het cao-artikel verplicht de werkgever om in overleg met de P(G)MR een beleid vast te stellen dat gericht is op een gezonde en veilige leer- en werkomgeving voor alle personeelsleden, leerlingen en externen die zich binnen de school bevinden. Behalve over sociale en fysieke veiligheid en over het voorkomen van seksuele intimidatie, racisme, agressie en geweld gaat het in dit beleid ook over het voorkomen van ziekteverzuim en over deugdelijke personeelszorg, inclusief scholing. Voor het vaststellen van het veiligheidsplan is op grond van artikel 10 sub e WMS en artikel 18.7 CAO VO instemming van de P(G)MR vereist. Omdat het veiligheidsbeleid in de schoolgids beschreven moet staan, heeft ook de ouder/leerlinggeleding van de MR instemmingsbevoegdheid (artikel 13 lid 1 sub g WMS).

Sinds 1 augustus 2015 hebben scholen daarnaast op grond van artikel 3b WVO een wettelijke zorgplicht voor de sociale veiligheid van leerlingen. Ook hierbij wordt veiligheid breed opgevat: het gaat om de sociale, psychische en fysieke veiligheid van leerlingen.

DE PRAKTIJK

In de praktijk moeten scholen een sociaal veiligheidsbeleid hebben dat pesten tegengaat. Er dient een persoon zijn die dit beleid coördineert en die de veiligheid van leerlingen monitort. Op grond van artikel 3b lid 4 WVO aan de inspectie moeten de uitkomsten van deze monitoring aan de inspectie worden doorgegeven. Verder moet er een aanspreekpunt zijn waar ouders en leerlingen bij pesten terecht kunnen.

Via de website van het Nederlands Jeugdinstituut is een anti-pestprogramma beschikbaar, maar het is niet verplicht dit te gebruiken. Als ouders een klacht hebben over pesten, kunnen zij terecht bij het orgaan dat daar in

het klachtenreglement voor is aangewezen. Bij veel scholen zullen dit de eigen klachtencommissie en de Landelijke Klachtencommissie Onderwijs van Onderwijsgeschillen zijn.

TOT SLOT

Pesten gebeurt helaas nog steeds. Een flauwe opmerking of vervelend berichtje is zo gemaakt en/of verstuurd. Om pesten zoveel mogelijk te voorkomen, is het belangrijk dat scholen een duidelijk antipestbeleid hebben en dit ook handhaven. Het helpt om veel over dit onderwerp te praten en duidelijk te maken dat pesten op school niet geaccepteerd wordt.

OOK EEN VRAAG?

Stel uw vragen over onderwijs- en werkgeverszaken bij de Helpdesk VO, via een online formulier op www.vo-raad.nl/helpdeskformulier.

OMDENKEN MET LEARNAV

VISIEDOCUMENT LEERMIDDELENKETEN 2023 DOOR EDU-K:
TRANSITIE VAN GESLOTEN, KLASSIEKE KETEN NAAR EEN OPEN EN LAAGDREMPELIG LANDSCHAP.

Roelof Pol, boekenfondscoördinator Greijdanus College in Zwolle/Enschede, gebruikt LearnNav nu twee jaar:

„LearnNav werkt intuïtief en is gebruikersvriendelijk. Dat is fijn voor de docenten die het maar één keer per jaar gebruiken.”

LearnNav
slimme
lijstenmaker

XMPL

Vanuit die overtuiging heeft educatief software ontwikkelaar XMPL uit Makkum het onafhankelijke platform LearnNav ontwikkeld. Directeur Jelle van der Meulen: „LearnNav geeft een school inzicht, vrijheid en onafhankelijkheid.”

Catalogus

LearnNav bevat een unieke catalogus van alle digitale en fysieke leermiddelen van de commerciële uitgeverijen en de Koppelpunt Catalogusinformatie.

Compleet

Het platform codeert aan de achterkant slim alle leermiddelen. Aan de voorkant selecteert LearnNav een compleet, relevant overzicht van nieuwe en bestaande methodes en leermiddelen voor een gekozen vak.

Benchmark

De applicatie laat zien waarom de ene sectie meer geld kwijt is aan leermiddelen dan de andere. „Het management kan ook de kosten van de eigen lijsten vergelijken met het landelijke gemiddelde en met die van voorgaande jaren.”

Onafhankelijk

De onafhankelijkheid van LearnNav zorgt ook voor tijdwinst en werkt daarmee kostenbesparend. „Wanneer een school nu kiest voor een andere distributeur, zal de docent zich het systeem van de nieuwe leverancier eigen moeten maken. Met LearnNav hoeft dat niet meer, want de applicatie blijft in gebruik bij de school. Hiermee behoudt de school de data en de historie en voorkomt het zo extra opleidingskosten.”

Ontwikkeling

„Met LearnNav is de stap gezet naar het nieuwe landschap in de leermiddelenketen. Een losse bouwsteen maar met een allround te koppelen fundering. De ontwikkeling zorgt voor een andere manier van kijken op de markt.”, zegt Van der Meulen. „De onafhankelijkheid houdt de school in de lead, en geeft houvast aan de gekozen visie. Docenten noemden het samenstellen van lijsten wel eens strafwerk. Lesgeven is hun missie en corebusiness.” LearnNav maakt dit weer mogelijk.

kijk ook eens op xmpl.nl en learnnav.nl

XMPL presenteert LearnNav op 6 en 7 april in de Jaarbeurs in Utrecht tijdens IPON, stand D004

'Leergang Onderwijsfinanciën'
is als formeel aanbod opgenomen
in het Schoolleidersregister PO

2022-2023

Professionalisering financieel schoolmanagement

Financieel
beleidsplan

Schoolbestuur ABC

www.comeet.nl

Onderwijsvernieuwing, horizontale en verticale verantwoording en nieuwe subsidiestromen stellen aanvullende eisen aan schoolleiders. Om bestuurders, schoolleiding en beleidsmedewerkers een handreiking te geven bij het vormgeven van het financieel beleid organiseert Comeet de **leergang onderwijsfinanciën**.

Module 1: Elementaire financiële kennis

2022 dinsdag 8 en woensdag 9 november BCN Utrecht CS

2022 donderdag 24 en vrijdag 25 november in Zwolle

2023 dinsdag 24 en woensdag 25 januari BCN Eindhoven

Module 2: Verbreding financiële kennis

2022 dinsdag 29 november en woensdag 30 november BCN Utrecht

2023 donderdag 19 en vrijdag 20 januari in Zwolle

2023 donderdag 16 en vrijdag 17 maart BCN Eindhoven

Module 3: Verdiepingscursus financiële kennis

2022 dinsdag 17 en woensdag 18 mei BCN Eindhoven

2023 donderdag 26 en vrijdag 27 januari BCN Utrecht CS

2023 dinsdag 14 en woensdag 15 maart in Zwolle

2023 dinsdag 4 en woensdag 5 april BCN Eindhoven

Module 4: Analyse financiële documenten eigen onderwijsorganisatie

2022 donderdag 19 en vrijdag 20 mei Bilderberg Grand Hotel Wientjes Zwolle

2022 donderdag 22 en vrijdag 23 september BCN Eindhoven

2023 dinsdag 21 en woensdag 22 maart BCN Utrecht CS

2023 donderdag 13 en vrijdag 14 april in Zwolle

2023 donderdag 21 en vrijdag 22 september BCN Eindhoven

Leergang Onderwijsfinanciën voor (g)mr leden

Module 1 2022 MR 1: donderdag 17 en vrijdag 18 november BCN Utrecht CS

Module 2 2023 MR 2: dinsdag 31 januari en woensdag 1 februari BCN Utrecht CS

De kosten van deelname aan deze tweedaagse modules zijn per module € 685 (module 4: € 720) inclusief lesmaterialen, koffie/thee en lunch. Alle bedragen zijn exclusief btw.

Voor nadere informatie over deze cursussen verwijzen wij u naar onze website: www.comeet.nl

Direct inschrijven:

op www.comeet.nl of stuur een e-mail naar secretariaat@comeet.nl of telefonisch via 010-2424200